

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

KOVANCILAR'DA KENTSEL GELİŞİM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Zeki BOYRAZ

HAZIRLAYAN

Ömür KANTER GÜLMEZ

Elazığ-2019

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

KOVANCILAR'DA KENTSEL GELİŞİM
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

HAZIRLAYAN

Prof. Dr. Zeki BOYRAZ

Ömür KANTER GÜLMEZ

Jürimiz, 15.06.2019. tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği/oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Prof. Dr. Zeki BOYRAZ

2. Dr. Öğr. Üyesi Bülent GÜNER

3. Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer SİLER

F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****KOVANCILAR'DA KENTSEL GELİŞİM****Ömür KANTER GÜLMEZ****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Coğrafya Anabilim Dalı****Bölgesel Coğrafya Bilim Dalı****Elazığ-2019, Sayfa : XIII+80**

Kovancılar İlçesi, Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat bölümünde ve Elazığ İl sınırları içinde yer almaktadır. Çalışma sahası olarak ele alınan Kovancılar İlçesi, Şahmıran Dağı'nın eteği ile güneyindeki Kovancılar Ovası'nın güneybatısında kurulmuştur.

Kovancılar'da yerleşme ve nüfuslanma seyri, ilk olarak 1935 yılında 300 haneden oluşan Bulgar göçmeni ailelerin Tuna ve Çaybaşı mahallerine yerleştirilmeleriyle başlamıştır. 1951 yılında Elazığ-Bingöl karayolunun Kovancılar'dan geçmesi, Kovancılar'ın sosyo-ekonomik yapısında değişimler meydana getirmiştir. Kurulduğu dönemde yoğun ziraî faaliyetleriyle kırsal yerleşme özelliği gösteren Kovancılar, ulaşım fonksiyonunun sahaya etkisiyle birlikte ticaret, sanayi ve hizmet alanlarında gelişme göstermeye başlamış ve zamanla şehirselleşen bir karakter kazanmıştır.

1980'de hayvancılıkla uğraşan konargöçer aşiretlerin yerleşik düzene geçmesiyle Kovancılar'da mahalle sayısı beşe yükselmiştir. 1988'de idari birimde meydana gelen değişimle ilçe statüsü kazanan Kovancılar, göç almaya devam etmiştir. Ulaşım fonksiyonunun sağladığı avantajla kısa sürede gelişme gösteren Kovancılar, çevresindeki yerleşmeler açısından bir çekim merkezi olmuştur.

III

Günümüzde 13 mahalleden oluşan Kovancılar, kurulduğu dönemde doğu batı yönlü liner bir hat şeklinde gelişme göstermiştir. Zamanla nüfus artışı ve çevreden gelen göçlerle gelişim yönü kuzey- güneye doğru bir seyir göstermiştir. Çalışma sahası, sahip olduğu fonksiyonel özelliklerle çevresindeki diğer yerleşmelere nazaran gelişme gösteren bir yerleşim alanıdır.

Anahtar Kelimeler: Kovancılar, Kentleşme, Nüfus, Elazığ-Bingöl Karayolu.

ABSTRACT**Master Thesis****THE URBAN DEVELOPMENT IN KOVANCILAR****ÖMÜR KANTER GÜLMEZ****The University Of Firat****The Institute Of Social Science****The Department Of Geography****Elazığ-2019, Page: XIII+80**

Kovancılar District is located in the Upper Euphrates section of the Eastern Anatolia Region and within the borders of Elazığ province. Kovancılar District, which is considered as a study area, was established in the southwest of the Kovancılar plain in the south by the foot of the Şahmıran (Shahmıran) Mountain.

The course of settlement and population in Kovancılar was first started in 1935 with be placed of migrant families consisting of 300 dynastys in the Tuna and Çaybaşı neighborhoods. The passage of the Elazığ-Bingöl highway from Kovancılar in 1951 brought about changes in the socio-economic structure of Kovancılar. The Kovancılar, which showed the characteristics of rural settlement through its intensive agricultural activities in the period it was established, began to develop in trade, industry and service areas with the effect of transportation function on the field and gained a urban character over time.

In 1980, the number of neighborhoods in Kovancılar increased to five with transition to the permanent settlement of migrant settler tribes engaged in husbandry. Kovancılar, which gained district status with the change in administrative unit in 1988, continued to let in immigration. Kovancılar, which has developed in a short time with the advantage of transportation function, has become a center of attraction in terms of the settlements around it.

Today, Kovancılar, which consists of 13 neighborhoods, developed in the form of a liner line in the direction of east-west in the period it was established. Over time, with population growth and migrations from the environment, the direction of development has shown a North - southward course. The field of study is a settlement area which develops, with its functional features that show improvement compared to other settlements around it.

Key Words: Kovancılar, Urbanization, Population, Elazığ-Bingöl Highway.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	XI
HARİTALAR LİSTESİ	XII
ÖN SÖZ	XIII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Başlıca Doğal Ortam Özellikleri	1
1.2 Araştırmanın Amacı Kapsamı ve Metodu	5

İKİNCİ BÖLÜM

2.KOVANCILAR’IN YERLEŞME COĞRAFYASI.....	7
2.1 Kovancılar’da Yerleşme Tarihi	7
2.2. Kovancılar’ da Yerleşmenin Dağılışında Etkili Olan Faktörler	9
2.2.1. Yerleşmenin Dağılışı Üzerinde Etkili Olan Fiziki Faktörler	9
2.2.1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Yapı.....	9
2.2.1.2 İklim.....	10
2.2.1.2.1 Sıcaklık	10
2.2.1.2.2 Yağış	11
2.2.1.2.3 Toprak.....	12
2.2.2 Yerleşmenin Dağılışı Üzerinde Etkili Olan Beşeri Faktörler	13

2.3. Kovancılar Şehri	15
2.3.1. Kovancılar'ın Kuruluşu ve Gelişimi.....	16
2.3.1.1 1935-1990 dönemi	17
2.3.1.2 1990-2000 Dönemi	17
2.3.1.3 2000 ve Sonrası.....	19
2.4. Kovancıların Şehirsel Fonksiyonları	20
2.4.1. İdari Fonksiyon	21
2.4.3.Sağlık Fonksiyonu	24
2.4.4.Kültürel Fonksiyon	25
2.4.5.Ekonomik Fonksiyon.....	26
2.4.5.1.Tarım.....	27
2.4.5.2.Ticaret	27
2.5.Kovancılar'da Diğer Şehirsel Fonksiyonlar	28
2.5.1. İş ve Ticaret Alanları	29
2.5.2.Sanayi Alanları	30
2.5.3 Konut Sahaları	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KOVANCILAR'DA NÜFUS	34
3.1 Kovancılar İlçesi'nde Nüfusun Gelişimi	34
3.2. Nüfus Hareketleri.....	43
3.2.1. Doğumlar ve Ölümler	43
3.2.2. Göçler.....	43
3.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri	44
3.3.1. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı.....	44
3.4. Nüfusun Eğitim Coğrafyası Açısından Özellikleri	49
3.5. Nüfusun İktisadi Coğrafya Özellikleri.....	52

VIII

3.6. Nüfusun Dağılışı	56
3.7. Nüfus Yoğunlukları	61
3.7.1. Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	61
3.7.2. Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu	68
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	73
KAYNAKÇA.....	75
EK.....	79
Ek 1. Orijinallik Raporu.....	79
ÖZGEÇMİŞ	80

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kovancılar Meteoroloji İstasyonuna Ait Sıcaklık Ortalamaları	11
Tablo 2. Kovancılar Meteoroloji İstasyonu Yağış Ortalamaları	12
Tablo 4. Kovancılar İlçe Merkezi Nüfusu (1940-2016).....	35
Tablo 5. Kovancılar İlçe Merkezi Nüfus Artış Hızı, Nüfus Artış Oranı, Yıllık Ortalama Artış Miktarı ve Aritmetik Artış Hızı (1940-2016)	36
Tablo 6. Kovancılar İlçe Merkezinde 2007 Yılında Ortalama Hane Büyüklüğü	41
Tablo 7. Kovancılar İlçe Merkezinde 2016 Yılında Ortalama Hane Büyüklüğü	41
Tablo 8. Kovancılar İlçe Merkezinde Doğumlar ve Ölümler	43
Tablo 9. Kovancılar İlçe Merkezi Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Erkek ve Kadın Nüfusları ile Cinsiyet Oranları	45
Tablo 10. Kovancılar'ın Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Bölünüşü (2007)	46
Tablo 11. Kovancılar'ın Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Bölünüşü (2016)	47
Tablo 12. Kovancılar İlçesi'nin Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Bölünüşü (2011).....	49
Tablo 13. Kovancılar İlçesi'nin Nüfusunun Eğitim Düzeylerine Göre Durumu (1990 ve 2016 Yılları)	51
Tablo 14. Kovancılar İlçesi'nin Nüfusunun Eğitim Düzeylerine Göre Durumu (1990 ve 2016 Yılları)(%)	52
Tablo 15. Kovancılar İlçesi'nin İktisadi Kollarına Göre Bölünüşü	54
Tablo 16. Kovancılar İlçesi'nin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (1990).....	63
Tablo 17. Kovancılar İlçesi'nin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2016).....	64
Tablo 18. Kovancılar İlçesi'nin Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu (1990).....	69
Tablo 19. Kovancılar İlçesi'nin Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu (2016).....	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kovancılar Meteoroloji İstasyonu En Yüksek ve En Düşük Sıcaklıklar Ortalaması.....	11
Şekil 2. Kovancılar Meteoroloji İstasyonuna Ait Yağış Grafiği	12
Şekil 3. Kovancılar İlçe Merkezi'nin Sayım Yıllarına Göre Nüfusunun Değişimi.....	39
Şekil 4. Kovancılar İlçe Merkezi Nüfus Artış Hızı	40
Şekil 5. Kovancılar İlçe Merkezinde 2007 Yılında Ortalama Hane Büyüklüğü	42
Şekil 6. Kovancılar İlçe Merkezinde 2007 Yılında Ortalama Hane Büyüklüğü	42
Şekil 7. Kovancılar'ın Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Bölünüşü	47
Şekil 8. Kovancılar İlçesi'nin Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Bölünüşü.....	48
Şekil 9. Kovancılar İlçesi'nin Nüfus Piramidi.....	49
Şekil 10. Kovancılar İlçesi Okur-Yazarlık Oranı	50
Şekil 11. Kovancılar İlçesi Okur-Yazarlık Oranı	51
Şekil 12. Kovancılar İlçesi'nin İktisadi Kollarına Göre Bölünüşü.....	55
Şekil 13. Kovancılar İlçesi'nin İktisadi Kollarına Göre Bölünüşü.....	55

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto1. Kovancılar İlçe Merkezi.....	20
Foto 2. Kovancılar(Elazığ) Belediye Binası.....	21
Foto 3. Kovancılar(Elazığ) Hükümet Konağı Binası	22
Foto 4. Kovancılar(Elazığ) İlkokul ve Ortaokulu	23
Foto 5. Kovancılar(Elazığ) Milli Eğitim ve Halk Eğitim Binası	23
Foto 6. Kovancılar (Elazığ) Devlet Hastanesi.....	24
Foto 7. Kovancılar (Elazığ) Toplum Sağlığı Merkezi.....	25
Foto 8. Kovancılar (Elazığ) Çay Bahçesi.....	26
Foto 9. Kovancılar(Elazığ) Dinlenme Tesis.....	26
Foto 10. Kovancılar(Elazığ) İş ve Ticaret Sahaları.....	28
Foto 11. Kovancılar(Elazığ) İlhami Ertem Caddesi	32
Foto 12. Kovancılar(Elazığ) Palu Caddesi	32
Foto 13. Kovancılar(Elazığ) Tek Katlı ve Çok Katlı Konutlar	33

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Kovancılar İlçesi'nin Lokasyon Haritası	2
Harita 2. Kovancılar İlçesi'nin Fiziki Haritası	3
Harita 3. Kovancılar İlçesi'nin Topoğrafya Haritası.....	4
Harita 4. Kovancılar (Elazığ) Ulaşım Haritası	14
Harita 5. Kovancılar (Elazığ) Tarihsel Gelişim Haritası	19
Harita 6. Kovancılar(Elazığ) Fonksiyonel Arazi Kullanım Haritası	31
Harita 7. Kovancılar İlçesi'nin Nüfus Dağılışı Haritası (1990)	57
Harita 8. Kovancılar İlçesi'nin Nüfus Dağılışı Haritası (2016)	58
Harita 9. Kovancılar (Elazığ) Nüfus Dağılışı Haritası (2007).....	58
Harita 10. Kovancılar (Elazığ) Nüfus Dağılışı Haritası (2018).....	59
Harita 11. Kovancılar İlçesi'nin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Haritası (1990)	66
Harita 12. Kovancılar İlçesi'nin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Haritası (2016)	67
Harita 13. Kovancılar İlçesi'nin Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu Haritası (1990)	71
Harita 14. Kovancılar İlçesi'nin Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu Haritası(2016)	72

ÖN SÖZ

“Kovancılar’da Kentsel Gelişim” isimli Yüksek Lisans Tez çalışmasında, Kovancılar İlçesi’nin kentleşme özellikleri coğrafi ortam arasındaki ilişki dahilinde ele alınmıştır. Bu doğrultuda Kovancılar İlçesi’nin nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyet özellikleri ele alınmış, belirtilen bu özellikler coğrafi bakış açısıyla yorumlanmaya çalışılmıştır.

Sahanın çalışma konusu olarak seçilmesinde; sahanın kendi içerisinde nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyet bakımından oldukça farklı bir yapıya sahip olması ve sahayla ilgili beşeri ve ekonomik coğrafya kapsamında çalışma yapılmamış olması etkili olmuştur. 4 bölümden oluşan bu çalışmanın, Kovancılar ve yakın çevresiyle ilgili yapılacak olan çalışmalara temel bilgiler sunacağı düşünülmektedir. Çalışmanın 1. Bölümü giriş bölümü olup, araştırma sahasının coğrafi konumu ve genel özellikleri, araştırmanın konusu, kapsamı ve daha önce yapılmış çalışmalar incelenmiştir. 2. bölümde yerleşme özellikleri ve kentsel gelişim kısmına yer verilmiştir. 3. Bölümde , nüfus özellikleri incelenmiştir. 4. Bölüm ise sonuç ve önerilerden oluşmaktadır.

Çalışmamı destekleyen danışman hocam Prof. Dr. Zeki BOYRAZ ve yetişmemde emeği geçen bütün hocalarıma, her zaman yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen aileme, çalışmaya katkı sunan çeşitli kurum ve kuruluşlarda bulunan yetkililere ve Kovancılar ilçesi sakinlerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ömür KANTER GÜLMEZ

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Başlıca Doğal Ortam Özellikleri

Çalışma sahası, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde, Elazığ İl sınırları içerisinde yer alır. İnceleme alanı olarak seçilen Kovancılar İlçesi, Kovancılar Ovası üzerinde kurulan bir yerleşim merkezidir. 1988 yılında ilçe belediyesi verilen Kovancılar önemli bir yerleşim yeri olmuştur.

İnceleme alanının da içinde olduğu Yukarı Fırat Bölümü'nde Güneydoğu Toroslar güneybatı kuzeydoğu uzanışlı, birbirine paralel ve sıkışık dağ sıraları halinde olup, aralarında aynı yöne uzanan boyuna vadiler ve depresyonlar bulundurmaktadır (Erinç, 1953, s.109-110). Kovancılar İlçesi'nin çevresinde çeşitli yükseltilere sahip dağ ve tepeler mevcuttur. İlçe merkezinin batısında ve kuzeyinde Asker Dağları yer almaktadır. Asker Dağları'nın en yüksek noktası 1465 metre yükseklikle Manastır Tepesi'dir. Kovancılar'ı çevreleyen dağlık alanların yükseltisi batıdan doğuya ve kuzeyden güneye doğru azalmaktadır.

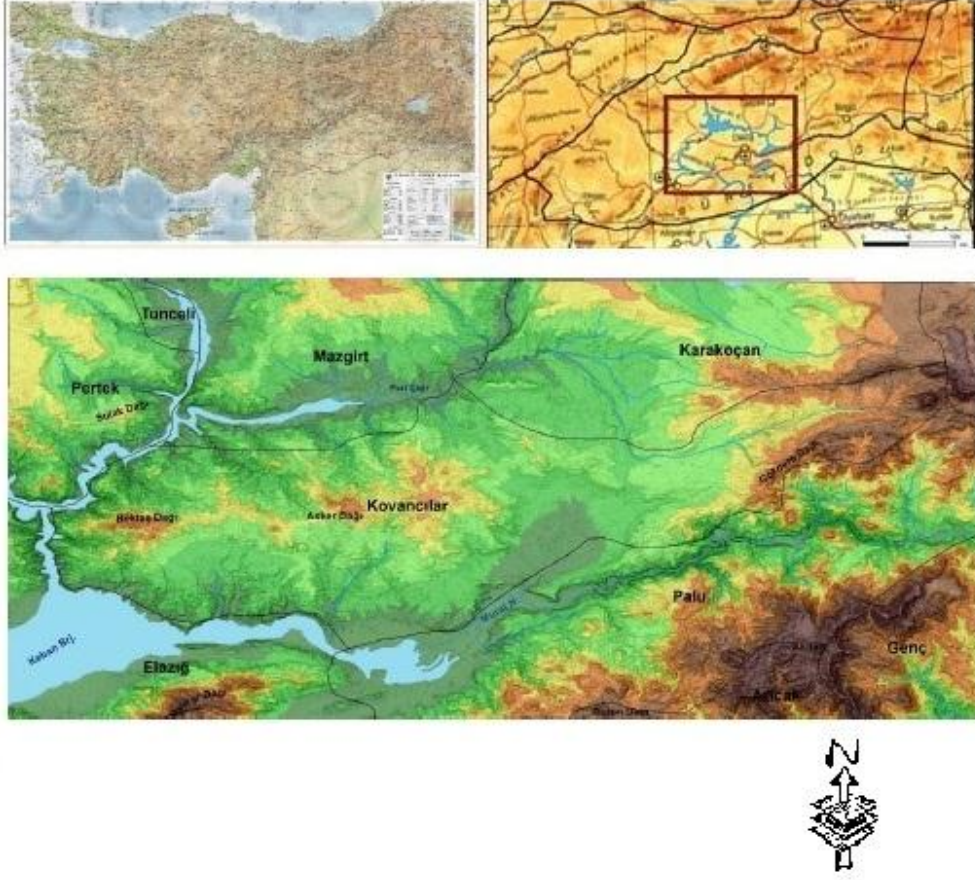
Kovancılar'ın doğusunda, güneyinde ve kuzeydoğusunda ilçe merkezinin de içinde bulunduğu Kovancılar Ovası yer almaktadır. Çalışma sahasının ortalama Yüksekliği 975 m'dir. Ovanın güney kısmında Murat Nehri Vadisi yer alır. Ovanın kuzey kesiminde ise Peri Suyu ile Murat Nehri arasındaki su bölümü hattını oluşturan platolar yer almaktadır. Ovanın kuzeyinde Başyurt Ovası, doğusunda ise Gökdere Dağları bulunur. Kovancılar Ovası, Kuzey- güney yönünde 11 km boyunca uzanır.

Ova üzerindeki en büyük yerleşme, çalışma sahamız olan Kovancılar İlçe Merkezi'dir (Harita 1).

Büyük oranda Doğu Anadolu iklimine ait karakteristik özellikleri gösteren araştırma sahası, iklimsel bakımdan “ Kısmen Geçiş Özelliğine” sahiptir.

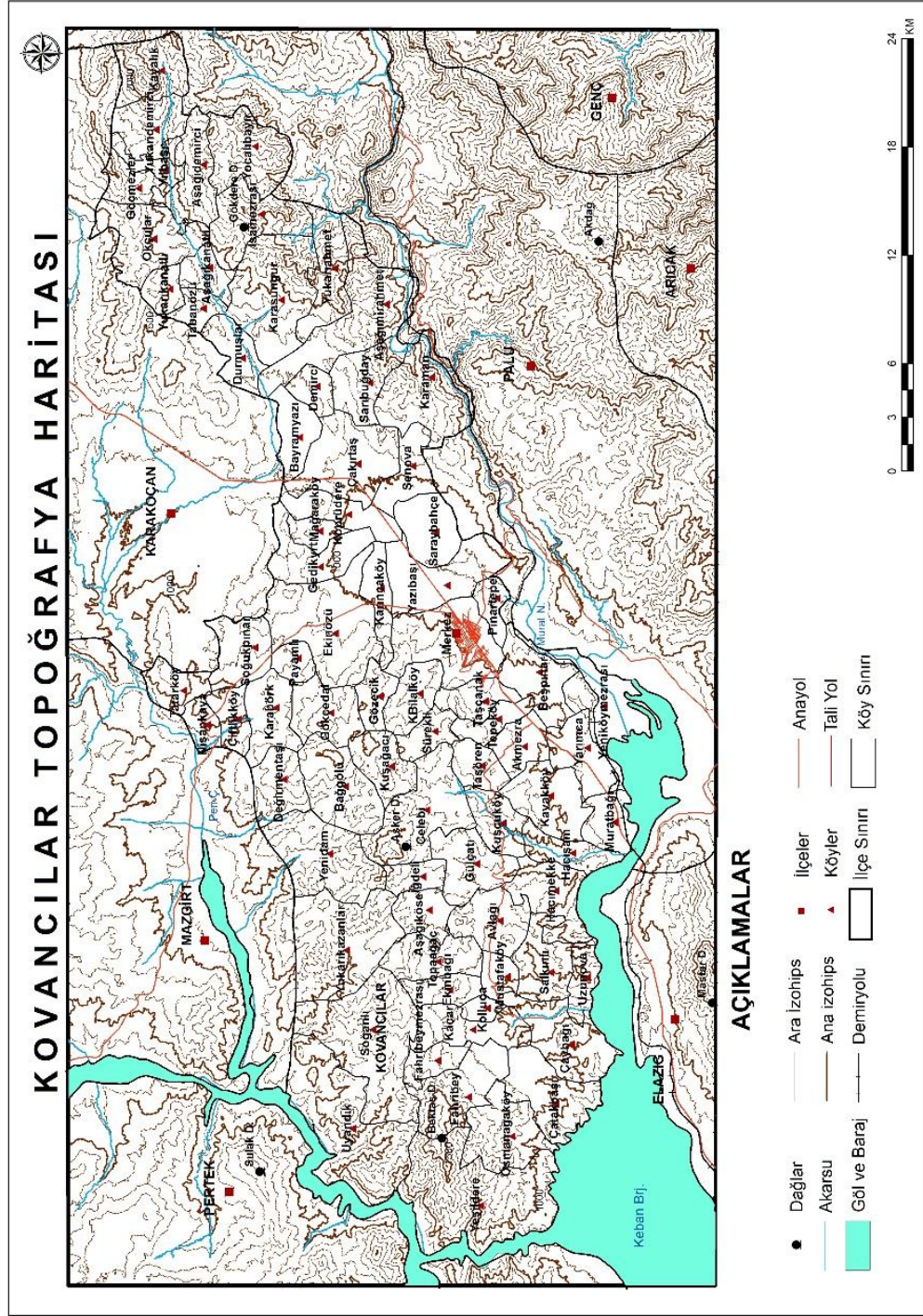
Floristik bakımdan Antropojen steplerin yaygın olduğu sahada diğer doğal bitki örtüsü sarıçam birliği, meşe ve ardıç birliği, tek tük karaçamlar ve yüksek dağ- çayır vejetasyonundan oluşur. Antropojen stepler, tür bakımından zengin bir çeşitliliğe sahiptir.

KOVANCILAR İLÇESİ'NİN LOKASYON HARİTASI

Harita 1:Kovancılar İlçesi'nin Lokasyon Haritası

Harita 2. Kovancılar İlçesi'nin Fiziki Haritası

Harita3: Kovancılar İlçesi'nin Topoğrafya Haritası

1.2 Araştırmanın Amacı Kapsamı ve Metodu

Bu çalışmanın amacı, Kovancılar'daki kentsel gelişmeyi belirlemek, beşeri ve fiziksel özelliklerin insan ve mekân üzerindeki ilişkisini ve etkilerini incelemek, kentsel gelişimin nedenlerini ve sonuçlarını açıklamak, ileriye dönük teklifler ve tahminler yapmaktır.

Diğer çevre yerleşimlere göre yeni kurulan bir yerleşim yeri olan Kovancılar'ın büyümesini ve gelişmesini etkileyen faktörler, coğrafyanın ilkeleri içinde incelenmiştir. Çalışmada tartışılan konular, insan-mekân etkileşimi, nedenleri ve sonuçları açısından incelenmiştir.

Bu amaçla, çalışma alanının sınırları belirlenmiştir. Daha sonra ilgili literatür derlenmiş ve TÜİK sahasının nüfus ve göç verileri açıklanmıştır.

Literatür çalışmasına ek olarak, yerleşim ve konut özelliklerini açıklamak için saha çalışmaları yapılmıştır.

Tarım, hayvancılık ve gıda verileri, ekonomik aktivite özellikleri Kovancılar İlçesi Gıda, Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğünden elde edildi. Bu incelemeler sırasında, bölgenin ekonomik coğrafi özelliklerini açıklamaya yönelik çalışmalar yapıldı.

Çalışma tablo, grafik ve harita oluşturulması ile desteklenmiştir. Çalışmada harita çizim programı Arcgis 10.5 ve Google Earth Uygulaması kullanılmıştır. Kovancılar İlçesi ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalar aşağıda sıralanmıştır.

ERİNÇ, “Doğu Anadolu Coğrafyası” adlı çalışmada Kovancılar Ovası’nın Doğu Anadolu’da Dağ eşikleriyle birbirinden ayrılan havzalar zincirinde bulunduğunu belirtmiştir (ERİNÇ,1953).

SARIBEYOĞLU, “Aşağı Murat Bölgesinin Beşeri Coğrafyası” adlı çalışmada sahanın fiziki ve beşeri özelliklerini ele almıştır (Sarıbeyoğlu,1951).

YÜCEL, “Bir Coğrafyacı Gözüyle Elbistan Palu Oluğu” isimli makale çalışmada yörenin ekonomik özelliklerine değinmiştir (Yücel, 1986).

ÇETİNDAG, “Elazığ, Palu-Kovancılar Dolayının Hidrojeoloji İncelemesi” isimli çalışmasında Kovancılar’ın yeraltı ve yerüstü su kaynağı potansiyeli ele alınmıştır (Çetindağ,1985).

ÖZDEMİR, “Kovancılar Ovası ve Yakın Çevresinin Genel ve Uygulamalı Jeomorfolojisi” isimli yüksek lisans tezinde, çalışma sahasının jeomorfolojik birimlerinin beşeri ve ekonomik özelliklerle olan ilişkisini ele almıştır (ÖZDEMİR, 1989).

ÖRSKAYA, “Kovancılar Ovasında (Elazığ) Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler” adlı çalışmasında, çalışma sahasının nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyet özelliklerini detaylı olarak ele almıştır (Örskaya, 1991).

ÇELİK, “Kovancılar (Elazığ) Yakın Kuzey ve Batısındaki Alanın Jeolojik Özellikleri” isimli çalışmasında inceleme alanını oluşturan Kovancılar’ın batı ve kuzeybatısında yer alan jeolojik birimlerin oluşumu ve özelliklerini ele almıştır(Çelik,1994).

ASLAN, “Kovancılar’ın Sosyal Yapısı” isimli çalışmada Kovancılar’ın sosyal yapısı, kültürel ve ekonomik özelliklerini ele almıştır. Ayrıca, Kovancılar’ın yerleşme özelliklerine de değinilerek şehirleşme unsuru vurgulanmıştır (ASLAN, 2010).

İKİNCİ BÖLÜM

2.KOVANCILAR'IN YERLEŞME COĞRAFYASI

2.1 Kovancılar'da Yerleşme Tarihi

Elazığ İl merkezine 60 km uzaklıkta olan Kovancılar, 1988 yılında ilçe olmuştur.¹ Tunceli İli'ne 70 km, Bingöl İli'ne 75 km mesafede bulunan Kovancılar, Elazığ'ın doğusunda yer alır. Güneyinde Elazığ'ın Palu İlçesi, doğusunda Elazığ'ın Karakoçan ve Bingöl İl merkezi, kuzeyinde Tunceli – Mazgirt İlçesi, batısında Keban Baraj Gölü ve Elazığ Merkez İlçesi ile çevrilidir. Kovancılar'ın yeni bir ilçe ve aynı zamanda ilk yerleşimin 1936'da başlaması nedeniyle görece yeni bir yerleşim yeri olarak tarihiyle ilgili aydınlatıcı kaynaklar maalesef bulunmamaktadır. Kovancılar'ın tarihi kendisine bağlı bir köyken gelişerek ayrılp ilçe olduğu ülkemizin en eski yerleşim yerlerinden olan Palu'nun tarihidir (Kovancılar Kaymakamlığı,2009).

Kovancılar Kaymakamlığınca 1998 yılında yayımlanan *Kovancılar 98* adlı ilçe Yıllığı'ndan alınan bilgilere göre M.Ö. 2000 yılında Fırat ile Aşağı Arsanias (Murat) Kayağında Palu'yu içine alan bölgede “İşuva Krallığı” egemenlik sürmüştür. Daha sonraları bölgede Hititler ve Asurlar etkili olmuşlardır. Ardından bölgede Urartu Devleti hâkim olmuştur. Urartu Dönemi'ne ait Palu kitâbesinde Palu'nun adı “Sabiteries” olarak geçmektedir. Roma ve Bizans Dönemi'nde “Romanopolis” adını alan Palu, 11. yüzyılın 2. yarısında Türklerin eline geçmiş sırasıyla bölgeye Çubukoğulları Beyliği, Artukoğulları Beyliği, Anadolu Selçukluları, Eretna Beyliği, Dulkadiroğulları Beyliği, Akkoyunlular ve Safevi Devleti hüküm sürmüştür.

1514 yılında Safeviler ile Osmanlı Devleti arasında yapılan Çaldıran Savaşı'ndan sonra yöre Osmanlı hâkimiyetine girmiş, Harput ve Palu kalelerinin alınmasındaki yararlılıkları nedeniyle “Mirdası” adındaki Türkmen aşireti beyi Karacımışit Bey'e Palu Bölgesi tımar olarak verilmiştir. Cimşit Bey, kendi vefatından önce aldığı “Temliknam-i Hümayunu” padişaha tasdik ettirerek Palu'nun ırsi bir ocak olarak kendi ailesinin elinde kalmasını sağlamıştır. Tanzimat'a kadar Cimşit Beylerce yönetilen Palu'ya II. Mahmut Dönemi'nde merkezden yönetici atanmış, Diyarbakır

¹ Kovancılar İlçesi, 1987 yılında çıkarılan 3392 sayılı kanun ile 1988 yılında ilçe olmuştur.

Vilayeti, Ergani Madeni Sancağı'na bağlı bir kaza olan Palu, bir dönem müstakil sancak olmuş, ardından tekrar Elazığ Vilayeti'ne bağlı bir kaza olan Palu'ya 1934 yılından itibaren Balkanlar'dan gelen soydaşlar iskân edilmeye başlamıştır. 1934 yılı öncesinde boş ve çorak bir araziye sahip olan Kovancılar'ın tarihi Balkanlardan Anayurda göç eden soydaşların iskânıyla başlar. 1934 yılında Romanya'dan 405 hanelik soydaş kafilesinin bu bölgede iskânı planlanmış, 1935 yılında kuruluşundan imar planlaması yapılan ülkemizin ilk yerleşim yeri olan Kovancılar'da 2 mahalleden oluşan Kovancılar Köyü inşa edilerek göçmen kafilesi buraya yerleştirilmiştir. Kafilenin bir kısmı da bugün Kovancılar'ın beldesi ve köyü olan Hoşmat ve Şenova köylerinde iskân edilmişlerdir. İskân edilen göçmen kafilesi 1941 yılından itibaren Bulgaristan Devleti sınırları içinde kalan Silistre Vilayeti Tutrakan İlçesi köylerinden gelmişlerdir. Dobruca Bölgesi de denilen bu yöredeki Türk köylerinden şimdiki Kovancılar bölgesine gelen hane sayıları ve geldikleri köyler; Kovancılar 300 hane, Armutlar 40 hane, Ağaköy 20 hane, Hacıfaklar 20 hane, İsmil 14 hane, Karamehmetler 7 hane, Denizler 2 hane, Siyahlar ve Meşe 1'er hanedir. Şu an ilçenin olduğu yere Kovancılar köyünden gelmiş olanlar yerleştirildikleri için yeni inşa edilen yerleşim yerine de Kovancılar adı verilmiştir. 31.06.1936 tarihinde hükümet tarafından Elazığ İli Palu İlçe merkezinin Kovancılar Köyü'ne nakledilmesine karar verilmiş ancak devlet kurumlarının fiilen taşınması gerçekleştirilememiş ve 17.01.1940 tarihinde Elazığ'a bağlı Palu İlçe Merkezinin Kovancılar Köyü'nden Palu Kasabası'na tekrar nakline karar verilmiştir (Kovancılar Kaymakamlığı, 2009).

1950'lerden itibaren Balkan göçmeni vatandaşlarımızla yerli vatandaşlar arasında “birbirinden değişik bazı kültürel özellikler ve yaşam şekilleri üretmelerinden” dolayı oluşan bölgeye uyum sağlayamama nedeniyle göçmenler arasında Bursa ve İzmir vilayetlerine göç temayülü başlarken civar köylerden de Kovancılar'a göçler başlamış, 1974 yılında Palu Kalesi eteğinde Zeve denilen mevkide bulunan Palu İlçe Merkezinde meydana gelen heyelan nedeniyle ilçe Murat Nehri kenarına taşınırken ahalinin bir kısmı da Kovancılar merkezde şimdi İsmetpaşa Mahallesi olarak geçen bölgeye afet evleri yapılarak iskân edilmiştir. 1951 yılında içinden geçen Van istikametine giden devlet yolunun tamamlanmasıyla cazibesi artan Kovancılar'da nüfus hızla artarak 1967 yılında belediye teşkilatı kurulmuş, ilçe, 19.06.1987 tarihinde 3392 sayılı kanunla Palu'dan ayrılarak Elazığ'a bağlı bir ilçe olmuştur.

2.2. Kovancılar' da Yerleşmenin Dağılışı Etkili Olan Faktörler

Yerleşmelerin dağılışı fiziki faktörler ile beşeri ve ekonomik faaliyetlerin etkisiyle meydana gelen şekiller sadece bölgeler arasında birtakım farklılıklar meydana getirmez aynı zamanda bölge içinde yaşayan insanların ekonomik faaliyetlerine göre de meskenleri şekil ve fonksiyon bakımından birtakım farklılıklar gösterir. Sosyo ekonomik faktörler meskenlerin şekil ve fonksiyonlarında değişiklikler oluşturduğu gibi iklim ve diğer faktörlere bağlı olarak insanların ekonomik faaliyetleri de değişikliğe uğrar (Tunçdilek, 1967: 29).

2.2.1. Yerleşmenin Dağılışı Üzerinde Etkili Olan Fiziki Faktörler

Günümüz teknolojik donanımlarıyla yerleşmelerin kuruluşunda etkili olan fiziki faktörlerin etkisi minimum düzeye indirgenmiş olsa da yerleşmelerin kuruluşu ve dağılışı fiziki faktörler hâlâ önemini korumaktadır. Çalışma sahasında yerleşme dağılışı etkili olan fiziki faktörler:

2.2.1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Yapı

Kovancılar İlçesi'nin yerleşim alanı DAF sisteminde (Doğu Anadolu Fayı) bulunmaktadır. Mesozoyik, baştan beri tektonik olarak sürekli etkindi. Bu aktivitenin temeli, Geç Triyas Dönemi'nde, Anadolu plakasını Arap plakasından ayıran çatlaklı Tethys okyanusunun oluşumudur. Bu okyanusun gelişmesi Geç Kretase'nin başlangıcında Triyas Dönemi'nden itibaren en üst düzeye kadar devam etti ve o zamandan itibaren Avrasya Levhası'nın dibine inen bir alçalma ile kapanmaya başladı. Bitlis-Purge masifine ve Arap plakasına ek olarak, Bitlis-Purwar masifi ile Keban Kovancılar metamorfileri arasında bir okyanus dalı da var. Her ikisi de Geç Kretase'nin başından itibaren kapanmaya başladı ve kuzey dalı Geç Kretase'nin sonunda kapandı. Güneydeki ana okyanus, orta Miyosen ve Paleotektonik döneme kadar karasal çarpışmalarla sona erene kadar devam etti (Kovancılar Belediyesi Revizyon Geliştirme Planı, 2017). Kovancılar Şehri ve yakın çevresi, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki Kovancılar fay zonu üzerinde yer almaktadır. Kovancılar, her yüz yılda bir yıkıcı bir depremle karşı karşıya kalmaktadır. Yapılan araştırmalar, bu fay zonu üzerinde son bin

yılda oluşan depremlerin çoğunun Kovancılar merkezli gerçekleştiğini göstermektedir. Deprem riski en az olan yerler genellikle dağ etekleridir.

2.2.1.2 İklim

Araştırma sahasında yerleşmelerin dağılışında etkili olan bir diğ er fiziki faktör, iklimdir. İklimin etkisi, yerleşmelerin dağılışında ve konut mimarisinde görölmektedir. Doğu Anadolu iklimine ait karakteristik özellikleri gösteren araştırma sahası, iklimsel bakımdan “Kısmen Geçiş Özelliğine” sahiptir. Genel olarak Doğu Anadolu Bölgesi içerisinde Kovancılar Şehri’nin iklimi daha yumuşak bir karakter sergilemektedir. Bu da şehirde başta tarım olmak üzere birçok ekonomik etkinliğin yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. Kovancılar’da tarım yüksek oranda iklimin etkisi altındadır. Özellikle bahar aylarında yaşanan don olayları yıllara göre tarımsal üretimde dalgalanmalara neden olmakta ve üretimi olumsuz etkilemektedir. Çalışma sahasının iklim özelliklerinin belirlenmesinde, Kovancılar (Elazığ) Meteoroloji İstasyonu 1988-2018 (30 yıl) yıllarına ait verileri kullanılmıştır.

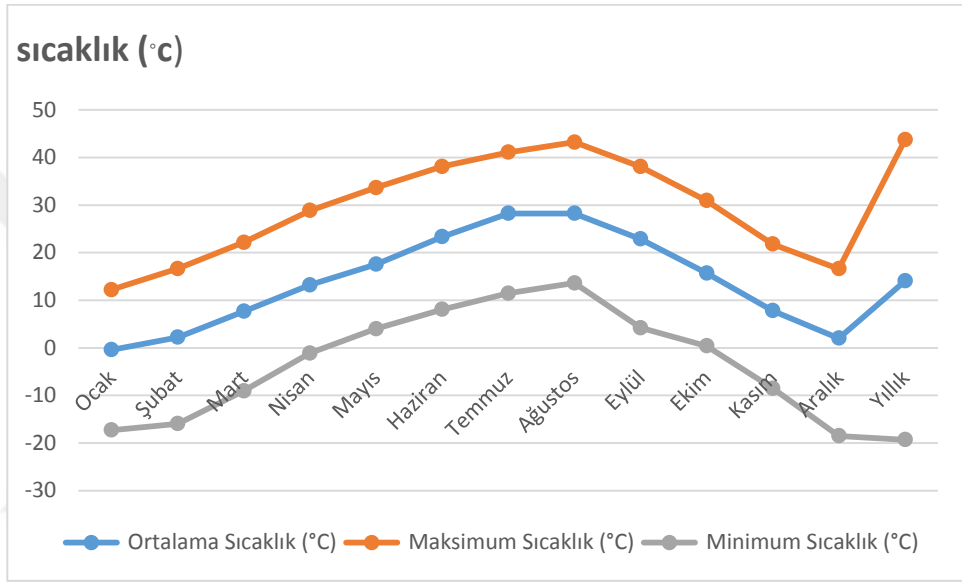
2.2.1.2.1 Sıcaklık

Kovancılar Meteoroloji İstasyonu rasatlarına göre sıcaklık verileri incelendiğinde yıllık ortalama sıcaklık 14°C’dir. Ocak ayı sıcaklık ortalaması -0,4°C’dir. Temmuz ayı sıcaklık ortalaması 28,2°C’dir. Bu değerlerden de anlaşılacağı üzere sahada soğuk kış koşulları yaşanmaktadır. (Bkz tablo 1) Sahada en düşük sıcaklıkların yaş andığı Ocak ayından itibaren sıcaklıklar yükselmeye başlamakta Temmuz ve Ağustos aylarında maksimum değerlere ulaşmakta ve Ekim ayından sonra tekrar düşmeye başlanmaktadır (Bkz. Şekil 1).

Tablo 1.Kovancılar Meteoroloji İstasyonuna Ait Sıcaklık Ortalamaları

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Ortalama Sıcaklık (°C)	-0,4	2,2	7,6	13,2	17,5	23,3	28,2	28,2	22,8	15,7	7,8	2	14,05
Maksimum Sıcaklıkların Ortalaması (°C)	12,2	16,6	22,1	28,8	33,6	38,1	41	43,2	38,05	30,9	21,8	16,2	43,7
Minimum Sıcaklıkların Ortalaması (°C)	-17,3	-15,9	-9,0	-1,1	4	8,0	11,4	13,6	4,2	0,4	-8,5	-18,5	-19,3

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Şekil 1. Kovancılar Meteoroloji İstasyonu En Yüksek ve En Düşük Sıcaklıklar Ortalaması

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü

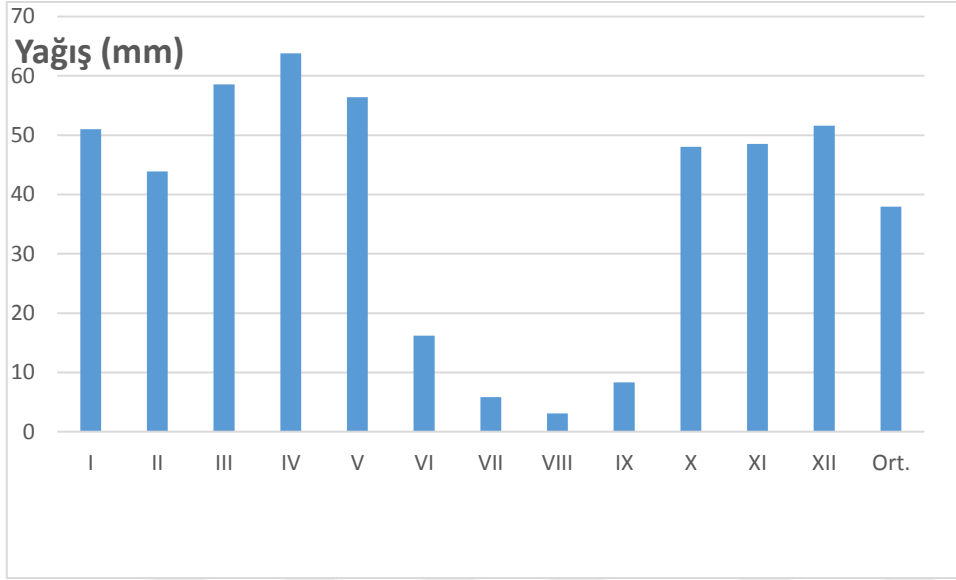
2.2.1.2.2 Yağış

Uzun yıllar toplam yağış miktarı Kovancılar'da 455 mm olarak gözlenmiştir. Ocak ayı ortalama yağış miktarı da 51,01 mm'dir. En düşük yağış miktarı ise temmuz ve ağustos aylarında görülmektedir. Eylül ayından itibaren yağışlar tekrar artmaya başlamaktadır. En fazla yağış ilkbaharda görülmektedir.

Tablo 2. Kovancılar Meteoroloji İstasyonu Yağış Ortalamaları

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Top. yağış
Kovancılar yağış (mm)	51,01	43,89	58,56	63,8	56,3	16,1	5,82	3,08	8,34	48,0	48,5	51,6	455

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Şekil 2. Kovancılar Meteoroloji İstasyonuna Ait Yağış Grafiği

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü

2.2.1.2.3 Toprak

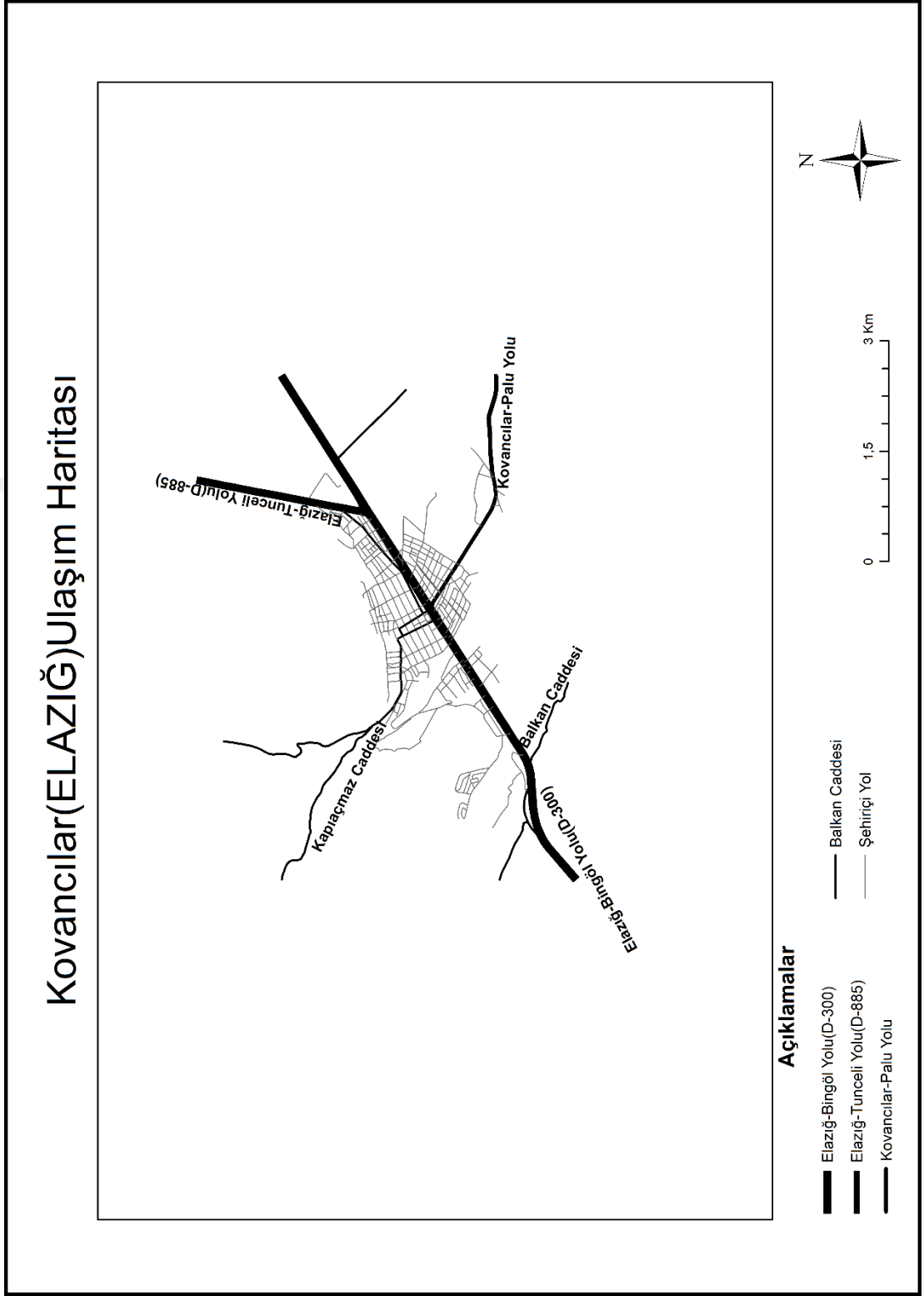
Tarihi dönemlerden itibaren insanlar, özellikle elverişli ve verimli toprakların bulunduğu sahaları yerleşme alanı olarak tercih etmiştir. Çalışma alanında bulunan toprak grupları tarımsal verimlilik ve yerleşme açısından uygun toprak türleridir. Kovancılar'da görülen hâkim toprak tipi, kahverengi topraklardır. Bu topraklar, A,B,C horizonlu topraklardır.

Kovancılar'da görülen bir diğer toprak türü ise alüvyal topraklardır. Bu topraklar, Sekrat Deresi boyunca ve Sekrat'ın Murat'a dökülen kısmında yer tutmuştur. Azonal toprak grubunda yer alan alüvyal topraklar üzerinde sebze tarımı yapılmaktadır (Örskaya, 1991:17).

2.2.2 Yerleşmenin Dağılışı Üzerinde Etkili Olan Beşeri Faktörler

Nüfus ve yerleşmenin dağılışı esas itibariyle fiziki faktörler belirlemekle birlikte asıl değişmeyi insanın kendisi meydana getirmektedir. Yeryüzünde iyi yerleşme özelliği gösteren sahalar, tam anlamıyla yerleşilmiş sahalar değildir. Bu da gösteriyor ki nüfus ve yerleşmenin dağılışı esas itibariyle fiziki faktörlerden ziyade beşeri faktörler dikkate alınmalıdır (Tolun-Denker, 1977: 30). Kovancılar'da yerleşmelerin kuruluşu ve dağılışı fiziki faktörler önem taşımakla birlikte yerleşme alanının gelişmesinde ve yerleşmenin dağılışı asıl önemli unsur ulaşım faktörüdür.

Harita 4: Kovancılar(Elazığ) Ulaşım Haritası

2.3. Kovancılar Şehri

Şehir, zirai olamayan faaliyetlerin toplanma mekânıdır. Şehirler, özellikle hizmet veya tersiyer sektöre ait fonksiyonların toplandığı yerlerdir (Tolun-Denker,1976: 27^[H1]) “Şehir küçük bir sahada, büyük nüfus kitlelerinin birlikte bulunduğu, geçimini temin ettiği yerleşmelerdir” (Göney, 1984:1). “Şehir yoğunlaşmış, tarımsal olmayan insan yerleşmesidir”(Özgüç-Tümertekin, 2014:396). Farklı şehir tanımlarından anlaşılacağı üzere genel geçer ve çok net ifadelerle belirlenen bir şehir tanımı bulunmamaktadır. Çalışma sahasını, yerleşme şekli olarak değerlendirecek olursak öncelikle kır ve şehir ayırımında bulunmamız gerekir. Kır ve şehir yerleşmelerinin ayırımında yerleşmelerdeki fonksiyon adedi önem arz eder. Fonksiyon çeşitliliği kır ve şehir yerleşmelerini hatta yerleşmeler arasında kasaba ve şehri ayırmada önemli rol oynar (Tümertekin, 1973:46). Çalışma sahası kurulduğu dönemde kır yerleşmesi özelliği gösterirken zamanla fonksiyon çeşitliliğine bağlı olarak kasaba ve şehir karakteri kazanmıştır.

Özçağlar’a (1997) göre bir yerleşmenin şehir olabilmesi için bünyesinde şu unsurları barındırması gerekir:

- Şehirlerin nüfusu ülkemizde 20000’den fazla veya biraz altındadır.
- Şehirlerde belediye örgütü bulunur.
- Şehirlerde belediyeye ait itfaiye, temizlik ve zabıta teşkilatı bulunmaktadır.
- Şehirlerin cadde ve sokak düzenlemeleri ile aydınlatmaları yapılmıştır.
- Şehirlerin alt yapı hizmetleri düzenlidir.
- Şehirlerin konut sayısı oldukça fazladır.
- Şehirlerde sağlık, eğitim-öğretim ve kültürel hizmetlerle ilgili tesisler nüfusun ihtiyacını karşılayabilmelidir.
- Şehirlerde sosyal tesislerin sayısı oldukça fazladır.
- Şehirlerde çok sayıda banka şubesi, sigorta şirketi bulunur.
- Şehirlerde esnaf ve zanaatkarların sayısı oldukça fazladır.
- Şehirlerin büyük çoğunluğu idari merkez (il merkezi, ilçe merkezi) durmundadırlar (Özçağlar, 1997: 17-18).

Bu özellikleri değerlendirdiğimizde çalışma sahasını oluşturan Kovancılar, nüfus özelliği, idari teşkilatı, belediye hizmetleri ve şehrsel özellikleriyle bir şehir yerleşmesi özelliğini taşımaktadır.

2.3.1. Kovancılar'ın Kuruluşu ve Gelişimi

1935 yılında Romanya'dan gelen Türklerin Kovancılar'a yerleştirilmesiyle kurulan Kovancılar, başlangıçta köy yerleşmesi olarak kurulmuştur. Araştırma sahası olan Kovancılar'ın bir köy yerleşmesi olarak kurulmasına rağmen planlı bir yerleşme olarak kurulmuş olması, çevresindeki diğer kırsal yerleşmelerden farklı bir özelliğe sahip olmasını sağlamaktadır. Şehrin kuruluş yerinin seçilmesi iki faktöre bağlıdır. Bunlardan ilki başlangıçta şehrin kurulmasına neden olan doğal faktörler olarak nitelendirebileceğimiz kuruluş faktörü, diğeri ise şehri ayakta tutan, gelişmesini sağlayan güç ve süreç faktörüdür (Tolun-Denker, 1976: 4).

Kovancılar'da yerleşmenin çekirdeğini 1935 yılında Tuna ve Çaybaşı mahalleleri oluşturmaktadır. Bu dönemde kırsal yerleşme özelliğini koruyan Kovancılar, 1951'de Elazığ-Bingöl karayolunun yapılması ile çevresindeki yerleşmelerden göç almaya başlamıştır. Bu dönemden itibaren hızla nüfus kazanan Kovancılar zamanla mahalle sayısında artışlar yaşamaya başlamıştır.

Kovancılar, Elazığ-Bingöl karayolunun faaliyete girmesinden 17 yıl sonra 1968'de belediye statüsü kazanarak kısa sürede kentsel karakterler kazanmıştır. 1988'de ilçe statüsü kazanarak kentsel gelişimini devam ettirmiştir. Günümüzde ise 13 mahalleden oluşan bir ilçe olarak önemini korumuştur. Mahalle, sadece kır iskânının hudutları içinde kalan bir sistem değildir. Mahalle sistemi bu hudutları aşarak en ufak kasabadan en büyük şehrin içine kadar idari bir sistem olarak girmiş bulunur. ‘‘Mahalle, kasaba ve şehirlerde büyük iskân gruplarını muayyen kalıplar içinde ve onları ünitelere ayıran bir sistem olur. Böylece mahalle kırdaki, kır iskânının temeli olurken, dış görünüşteki farklılıklara rağmen, kasaba ve şehirlerin iskân kademesinin ilk basamağını teşkil eder’’(Tunçdilek, 1967: 107-108).

2.3.1.1 1935-1990 dönemi

1935 yılında bir köy olarak kurulan Kovancılar, 1951 yılında Elazığ-Bingöl karayolunun faaliyete girmesiyle hızlı bir şekilde nüfus kazanarak gelişmeye başlamış ve 1955’de Çarşıbaşı Mahallesi’nin kurulmasıyla mahalle sayısı 3’e yükselerek alansal olarak gelişmeye başlamıştır.

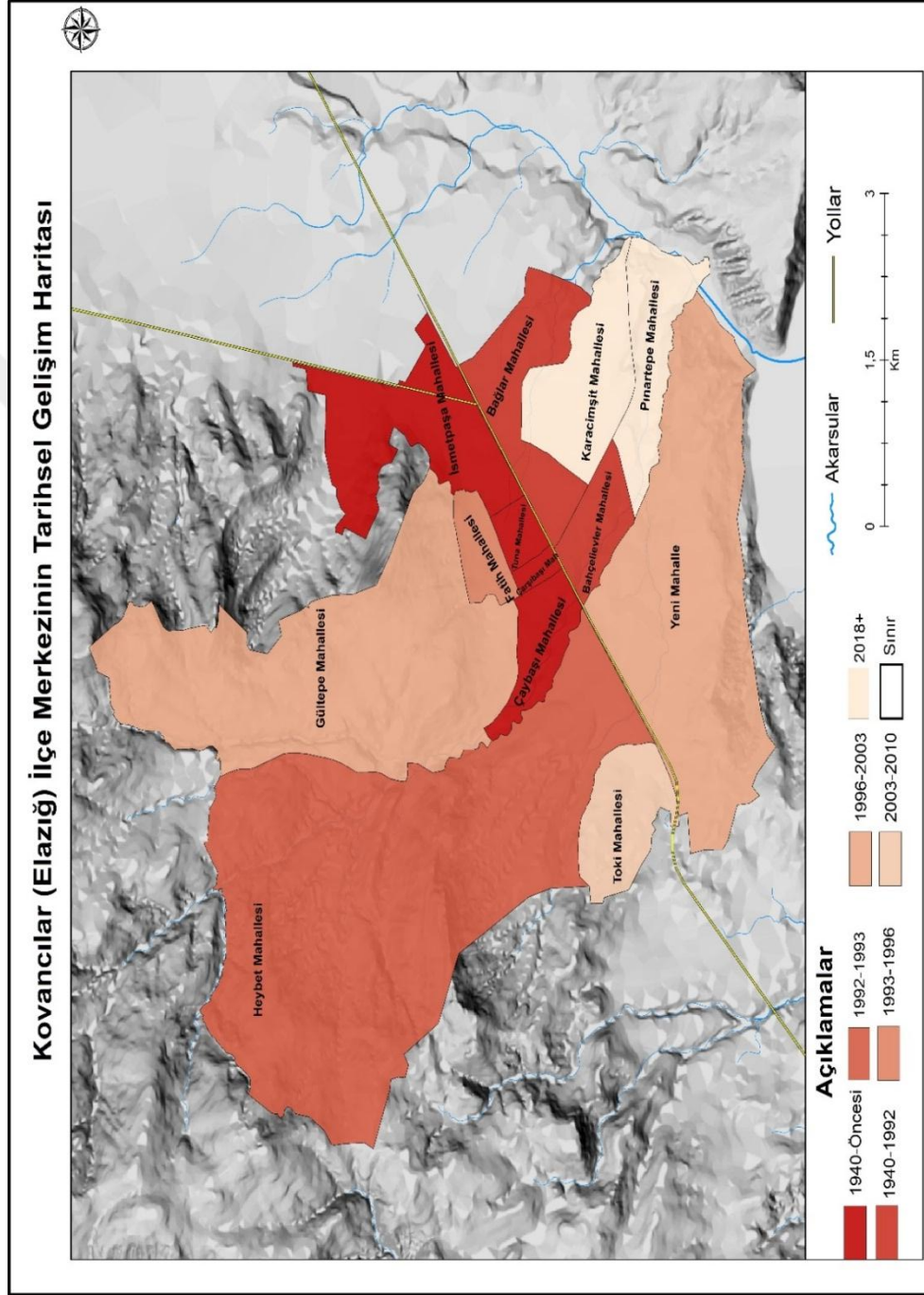
Elazığ-Bingöl karayolunun varlığı Kovancılar’ın çevresindeki diğer kırsal yerleşmelere nazaran hem nüfus kazanmasına hem de alansal olarak büyümesini sağlayarak Kovancılar’a kısa sürede kent görünümü kazandırmıştır. Özellikle 1968’de belediye statüsü kazandıktan sonra birçok resmi kurum ve kuruluşun faaliyete geçmesiyle hizmet sektörünün gelişmesi ve etkilerinin Kovancılar’da hissedilmesiyle araştırma sahasını oluşturan Kovancılar, kent kimliği kazanmıştır.

Bu dönemde yerleşmeler Elazığ-Bingöl karayolu güzergâhı boyunca doğu batı yönlü olup, Elazığ-Bingöl karayolunun kuzeyinde çizgisel bir şekilde gelişmiştir. 1977’de Palu’da meydana gelen deprem sonrası depremden zarar gören ailelerin Kovancılar’a yerleşmesiyle birlikte yerleşmenin yönü kuzeydoğu ve kuzeybatıya doğru bir eğilim göstermeye başlamıştır.

1988’de ilçe statüsü kazanan Kovancılar’ın kentsel gelişim yönü doğu batı yönlü olup merkezden çevreye doğru bir eğilim göstermeye devam etmiştir. 1990 yılına gelindiğinde Kovancılar’da Çaybaşı, Tuna, Çarşıbaşı, İsmet Paşa, 12 Eylül Mahallesi olmak üzere 5 mahalle yerleşmesi bulunmaktadır (Bkz. Harita 5).

2.3.1.2 1990-2000 Dönemi

Bu dönemde ilçe olmanın getirdiği kentleşme özelliği, Kovancılar ilçe merkezinin genelinde görülmeye başlamıştır. Yerleşmeler Elazığ- Bingöl karayolunun güneyi ve kuzeybatısına doğru yoğunlaşmıştır. Bu dönemde artan nüfusa bağlı olarak yeni mahalleler kurulmuştur. 1990-1993 yılında Elazığ-Bingöl karayolunun güneyinde Bağlar ve Bahçelievler mahalleleri ve Elazığ-Bingöl karayolunun kuzeybatısında ise Heybet Mahallesi kurulmuştur. 1993-1996 yılında ise Tuna Mahallesi’nin kuzeyinde Fatih Mahallesi kurulmuştur. 4 yeni mahallenin eklenmesiyle mahalle sayısı 9’a yükselmiştir.

1

990-2000 döneminde Kovancılar'da artan nüfus miktarına bağlı olarak yeni yerleşim alanları oluşmaya başlandı. Böylece yerleşme alanları

arı karayolu güzergâhı çevresinden uzaklaşarak, merkezden çevreye doğru yayılma göstermiştir.

Harita 5.Kovancılar (Elazığ) Tarihsel Gelişim Haritası

2.3.1.3 2000 ve Sonrası

2000 ve sonrası dönemde yerleşmeler bir önceki dönemde olduğu gibi merkezden çevreye doğru gelişme göstermektedir. Bu dönem itibariye Kovancılar şehri hızlı bir şehirleşme dönemine girmeye başlamıştır. Zirai faaliyetlerin yoğunluğu azalmaya başlamış bunun yerine hizmet faaliyetlerinin etkinliği artmıştır. Ziraat, yerleşik hayatın temel unsuru olup genellikle şehir yerleşmelerine zirai yapıdaki yerleşmelerden geçildiği için, yerleşmelerde ziraat faaliyeti yerini diğer fonksiyonlara bırakır, ya da önemi azalarak tamamen ortadan kalkar (Tümertekin, 1973: 48). Bu dönemde şehirleşme olgusunu en iyi konut yapılarında görebilmekteyiz. 2000 yılı ve sonrasında Kovancılar şehri yatay yönde değil dikey yönde gelişmeye başlamıştır. Araştırma sahasında, bu dönemde artan nüfusun konut ihtiyacını karşılamak amacıyla 2 ve 3 katlı yapıların yerini çok katlı yüksek binalar almaya başlamıştır.

Foto1: Kovancılar İlçe Merkezinden bi görünüm (2019)

2.4. Kovancıların Şehirsel Fonksiyonları

“Herhangi bir yerleşmenin fonksiyonlarını oluşturan o yerleşmenin oluşmasını sağlayan ekonomik, sosyal, kültürel faktörlerdir” (Doğanay, 1994: 22). Diğer bir ifadeyle fonksiyon terimi, mekâna ihtiyaç gösteren faaliyetler ve faydalanmalar ve şehrin çevresiyle olan ilişkilerini kapsar (Tolun-Denker, 1976: 23). Fonksiyon, bir kentin kuruluşu ve gelişmesini hızlandırabilir. Aynı zamanda fonksiyonlar zamanla çeşitlenerek kentte bütün fonksiyonlar oluşabilir (Doğanay, 1994:23). Ziraatın hâkim olduğu kırsal yerleşmeler idari fonksiyon kazanarak veya bünyesindeki idari fonksiyonu çeşitlenerek şehirleşme sürecinin gelişmesi söz konusudur. Şehrin gelişmesi iki şekilde gerçekleşir. Birincisinde nüfus ve yeni fonksiyon kazanarak şehir kategorisine yükselir. İkincisinde ise idari fonksiyonların çoğalmasıyla bir yandan nüfusun diğer yandan yerleşmenin ziraat şehri grubundan genel hizmetler grubuna geçişidir (Tümertekin, 1973: 80). Araştırma sahasını oluşturan Kovancılar’da bu iki faktörü de görmek mümkündür. Kovancılar, ulaşım faktörünün etkisiyle idari, kültürel, eğitim ve ekonomik fonksiyonları gelişen bir yerleşme yeri olma özelliğini korumaktadır.

2.4.1. İdari Fonksiyon

Bir şehirde idari hizmetler, merkez çevresindeki diğer yerleşmelere karşı üstünlük sağlamaktadır. Burada önemle vurgulamamız gereken ise idari hizmetler sadece o şehri etkilememektedir. İdari hizmetler, sahanın bütününe etkilemektedir (Göney,1984: 211).

Araştırma sahası, 1967 yılında Belediye Teşkilatı kurulmuş olup, daha sonra 19.06.1987 tarih ve 3392 Sayılı Kanun ile yerleşim yeri 05.05.1988 tarihinde ilçe statüsüne geçmiştir (Kovancılar Revizyon İmar Planı, 2017). Günümüz itibariyle Kovancılar' da bir ilçe merkezinde bulunması gereken idari birimler ile kamuya ait kurum ve kuruluşlar faaliyet hâlinindedir.

Foto2.Kovancılar(Elazığ) Belediye Binasından bir görünüm (2019)

Foto3.Kovancılar(Elazığ) Hükümet Konağı Binasından bir görünüm (2019)

2.4.2.Eğitim Fonksiyonu

2019 yılı itibariyle Kovancılar ilçe merkezinde 7 tane ilkokul, 1 tane ilköğretim okulu, 8 tane ortaokul, 3 tane lise bulunmaktadır. Ayrıca örgün eğitim dışında eğitim veren kurumlar da bulunmaktadır. Bunlar; halk eğitim merkezi, mesleki eğitim merkezi, Kovancılar öğretmenleri ve akşam sanat okuludur.

Araştırma sahasında bulunan en eski okul, 1937 yılında Çarşıbaşı Mahallesi'nde yer alan Kovancılar İlkokulu'dur. Daha sonraki yıllarda ise ortaokul ve lise faaliyete girmiştir. Kovancılar'da örgün eğitim dışında eğitim veren kurumların varlığı, araştırma sahasında hem okuryazar oranının yüksek olmasına hem de mesleki eğitim açısından katkı sağlamaktadır. Araştırma sahasında okuryazar oranına baktığımızda ise bu oran, % 94'tür.

Foto 4. Kovancılar(Elazığ) İlkokul ve Ortaokulundan bir görünüm (2019)

Foto 5. Kovancılar(Elazığ) Milli Eğitim ve Halk Eğitim Binasından bir görünüm (2019)

2.4.3.Sağlık Fonksiyonu

Çalışma alanında 1 âdet devlet hastanesi, 1 âdet toplum sağlığı merkezi, 1 âdet sağlık ocağı ve 10 âdet eczane bulunmaktadır. Arazi gözlemlerimiz neticesinde Kovancılar'da hastane ve sağlık merkezleri ilçe halkının ihtiyacına cevap verebilmektedir. Ayrıca sağlık merkezlerine şehir içinde ve şehir dışında ulaşım engelinin olmaması çalışma sahası açısından avantaj sağlamaktadır.

Kovancılar'daki sağlık kuruluşları sadece Kovancılar ilçe merkezindeki nüfusa hizmet sunmamakta olup, Kovancılar'a yakın ilçe ve köylerde yaşayan nüfusa hizmet vermektedir.Çalışma sahasının, yakın ilçe ve köylerdeki nüfusa sağlık hizmeti sunuyor olması çalışma alanına aynı zamanda merkezi bir yer olma özelliği kazandırmaktadır.

Çalışma sahasında yer alan sağlık kurumlarındaki doktor ve personel sayıları yeterli olmasına rağmen Kovancılar, bağlı olduğu elazığ ve yakın illerdeki hastanelerden faydalanmaktadır.

Foto 6.Kovancılar (Elazığ) Devlet Hastanesinden bir görünüm (2019)

Foto 7: Kovancilar (Elazığ) Toplum Sağlığı Merkezinden bir görünüm (2019)

2.4.4.Kültürel Fonksiyon

Şehirde bulunan hizmetlerin büyük bir bölümünü kültürel fonksiyonlar oluşturmaktadır. İktisadi ve idari fonksiyonlar kadar, kültürel fonksiyonlar da şehirlerin gelişmesinde ve sosyal açıdan ilerleme kaydetmesinde önem taşımaktadır (Göney,1984: 199). Çalışma sahasını oluşturan Kovancilar'da kültürel faaliyetler içerisinde sosyal tesisler, park, bahçe gibi alanlar yer almaktadır. Kentlerin sürdürülebilir bir yaşam alanı olabilmesi için yeşil alanların ihmal edilmemesi gerekir. Yeşil alanlar kentsel yaşam kalitesini doğrudan etkileyen unsurların başında gelmektedir.

Foto8. Kovancılar(Elazığ) Çay Bahçesinden bir görünüm (2019)

Foto 9. Kovancılar(Elazığ) Dinlenme Tesisinden bir görünüm (2019)

2.4.5.Ekonomik Fonksiyon

Şehirsel yerleşmeler, çeşitli kriterler göz önünde tutularak sınıflandırılır. Bunlardan biri de şehirsel yerleşmelerdeki ekonomik fonksiyonların esas alınmasıdır (Tümertekin,1973:49). Kovancılar'ın sosyo-ekonomik yönden gelişimi üzerinde etkili

olabilecek en önemli faktörler, tarım faaliyetleri ve ticari faaliyetlerdir. Bu faaliyetlere bağlı olarak hizmet sektörünün gelişmesi de şehrin ekonomik fonksiyonuna etki eder.

2.4.5.1.Tarım

İçinde yaşadığımız ve çoğunlukla gıda için hammaddeyi ve genel olarak bazı endüstriyel ürünleri aldığımız toprak, organik ve inorganik maddelerin karışımından oluşan doğal bir kaynaktır. İnsanların yaşamları için önemli olan toprak, insanların bilinçdışı davranışları ve davranışları tarafından ciddi şekilde tahrip edilen en fazla tüketilebilir kaynaklardan biridir (Sandal ve Gürbüz, 2003: 118). Ziraat kır yerleşmelerinin tek fonksiyonu olması nedeniyle birçok araştırmacı tarafından şehrsel fonksiyon olarak kabul edilmese de şehir fonksiyonu olarak şehrin varlığına ve gelişmesine olanak tanıyan, şehrin devamlılığı için gerekli kaynakları sağlayan faaliyetlerdir (Tümertekin,1973: 47).

Çalışma alanı dışındaki ilçelerde tarım ve hayvan faaliyetlerinin ana ekonomik faaliyet olduğu ortaya çıkmıştır. Kovancılar şehri, sanayi açısından gelişen illerden biridir. Ancak, birçok Anadolu sanayi kentinde olduğu gibi, Kovancılar kentinde tarımdan bağımsız bir gelişme yoktur. Tarımın ana dalları şeker pancarı, tahıl ürünleri oluşturmaktadır. Bunların dışında sebze ve meyve üretimide yapılmaktadır.

2.4.5.2.Ticaret

Çalışma sahasında, Elazğ-Bingöl karayolunun faaliyete girmesiyle ticaret faaliyetleri gelişme göstermiştir. Ticaret faaliyetleri Elazığ- Bingöl karayolu güzergahı boyunca, Elazığ Caddesi üzerinde yoğunluk kazanmıştır. Daha sonra ise şehrin gelişimine paralel olarak şehir merkezinin genelinde yoğunluk kazanmıştır. Çalışma sahasında yapılan ticari faaliyetler genellikle toptan ve perakende satışlar, günlük ve uzun süreli ihtiyaçlara yönelik ticari faaliyetlerdir.

Foto10. Kovancılar(Elazığ)İş ve Ticaret Sahalarından bir görünüm (2019)

2.5.Kovancılar’da Diğer Şehrsel Fonksiyonlar

Şehirleşme sürecinde başka fonksiyonların gelişmesi önemli bir aşamadır. İkinci bir fonksiyonun daha sonra diğer fonksiyonların nüfus artışına sebep olmasıyla birlikte yerleşmenin arazi kullanımını da etkilemektedir (Tümertekin,1973: 46). “Şehir içindeki iş yerleri, ikametgâhlar ve dinlenme sahaları gibi farklı kısımlar tamamen gelişigüzel ve iç içe dağılmış değillerdir. Şehir içinde teşekkül eden farklı kısımlar esasında belirli bazı prensiplere göre düzenlenmişlerdir. Şehrin farklı sahalara bölünüşü, diğer bir deyimle şehir içindeki farklı kullanılışlar, bize şehrin dıştan değil, içten karakteristik yaşama şartlarını yakından tanıma imkanı verir” (Tolun-Denker, 1976 :31-32). Çalışma sahası belirli bir plan dâhilinde kurulan bir yerleşme alanı olma özelliğini kuruluş yıllarından itibaren korumaktadır. Buna bağlı olarak çalışma alanında konut alanları, dinlenme alanları gelişigüzel bir dağılım göstermemektedir.

2.5.1 İş ve Ticaret Alanları

Kovancılar şehri Elazığ-Bingöl karayolu boyunca doğu batı doğrultusunda ve Elazığ-Bingöl karayolunun kuzey-güney yönüne doğru gelişme göstermiştir. Çalışma alanında iş ve ticaret sahaları ise Elazığ-Bingöl karayolu boyunca ve bu yolu kuzey ve güney yönden dikey yönde kesen caddeler üzerinde yoğunlaşmıştır. Kovancılar'da iş ve ticaret alanlarının geliştiği caddeler ise şunlardır:

Elazığ Caddesi: Elazığ-Bingöl karayolu güzergâhı boyunca, doğu-batı yönünde uzanan bu cadde, iş ve ticaret merkezlerinin yoğun olarak yer aldığı caddedir. Bu cadde, Kovancılar'da ki diğer caddeler için kesişim noktasıdır. Bu açıdan önem arz etmektedir. Bu cadde üzerinde diğer il ve ilçe merkezlerine geçişi sağlayan ulaşım araçlarına ulaşmak mümkündür. Ayrıca bu cadde üzerinde akaryakıt istasyonu, oto tamircisi, lokantalar, bankalar bulunmaktadır. Bunların dışında market, fırın, bakkal, manav gibi günlük, periyodik ve uzun vadeli ihtiyaçlara cevap veren iş ve ticaret merkezleri yer almaktadır.

İlhami Ertem Caddesi: Elazığ-Bingöl karayolunun kuzeyinde dikey yönde uzanış gösteren bu cadde, Kovancılar'ın en işlek ve en yoğun en önemli caddelerinden biridir. Bu cadde üzerinde idari birimler, (Kaymakamlık Binası, Hükümet Konağı, Belediye Binası, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü), çay bahçesi, okullar, lokantalar yer almaktadır. İdari birimlerin bu cadde üzerinde yer alması bu caddeye merkezi bir konum olma özelliği kazandırmıştır.

Çarşı Caddesi: Elazığ-Bingöl karayolunun kuzeyinde dikey yönde uzanan bu cadde İlhami Ertem ve Elazığ Caddesi'nden sonra en işlek caddedir. Çarşı caddesi üzerinde market, kasap, fırın, tuhafiyeye giyim atölyesi, berber, kuaför, hırdavatçı gibi günlük ve periyodik ihtiyaçlara hizmet veren iş ve ticaret merkezleri yer almaktadır.

Palu Caddesi: Elazığ-Bingöl karayolunun güneyinde dikey yönde yer alan bu cadde, Kovancılar ilçe merkezini Palu'ya bağlayan caddedir. Bu cadde üzerinde kamuya ait resmi kuruluşlar (Tedaş ve Rehabilitasyon Merkezi) yer almaktadır. Bunların dışında günlük, periyodik ve uzun vadeli ihtiyaçları karşılayan iş merkezleri yer almaktadır.

Havuz Caddesi: Elazığ-Bingöl karayolunun kuzeyinde dikey yönde uzanış gösteren bu cadde, halk arasında Hastane Caddesi olarak adlandırılmaktadır. Havuz Caddesi'nin Hastane Caddesi olarak adlandırılmasının nedeni bu cadde üzerinde hastanenin yer almış olmasıdır. Bu cadde üzerinde hastane, eczaneler, lokanta, büfe ve marketler yer almaktadır.

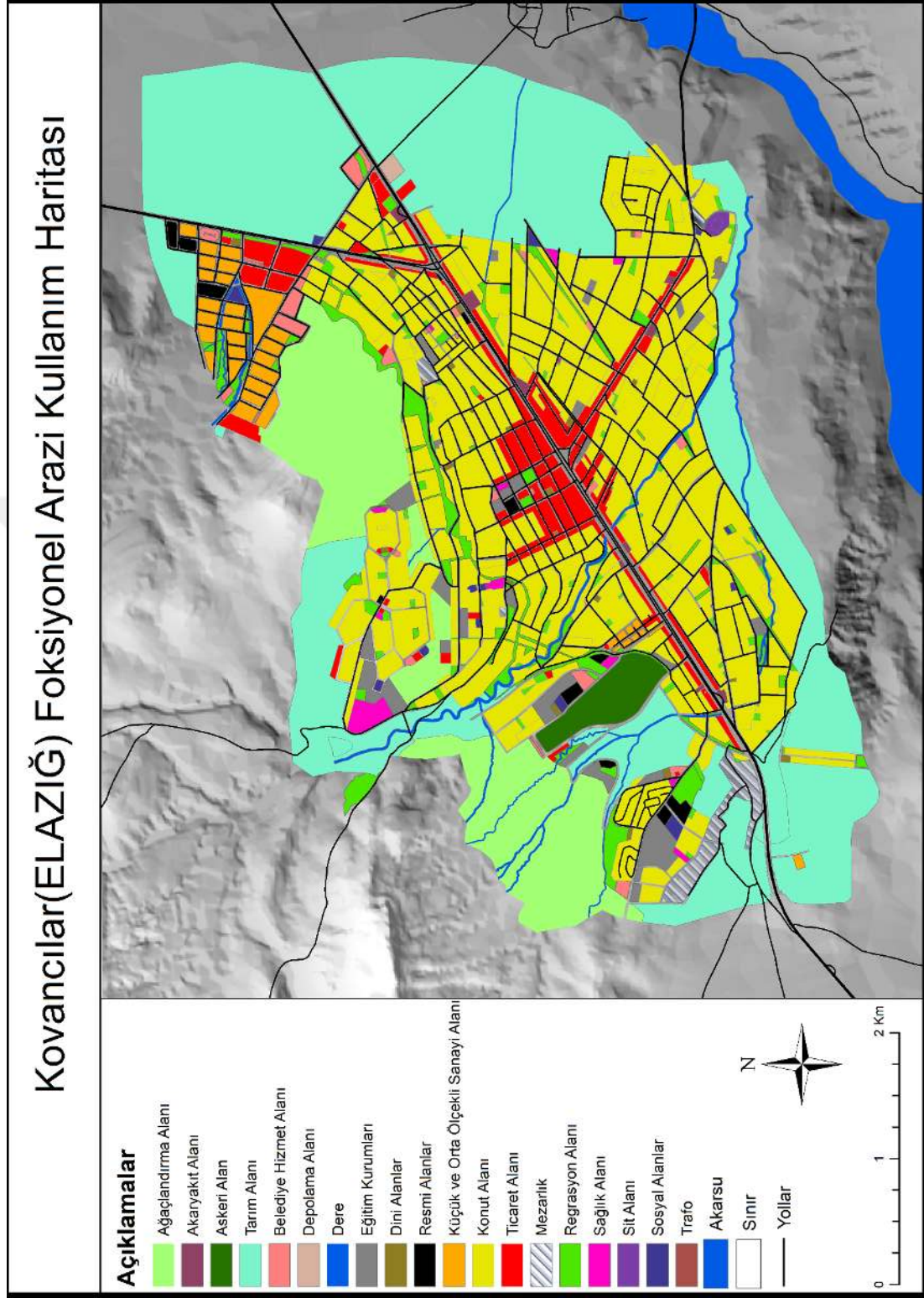
Sağlık Caddesi: Elazığ-Bingöl karayolunun kuzeyinde dikey yönde uzanış gösteren Sağlık Caddesi üzerinde sağlık ocağı, eczaneler, lokanta, market, fırın, bakkal yer almaktadır.

Aziz Yıldırım Caddesi: Elazığ-Bingöl karayolunun kuzeyinde yatay yönde uzanış gösteren bu cadde üzerinde günlük ihtiyaçlara cevap veren iş ve ticaret merkezleri yer almaktadır.

2.5.2.Sanayi Alanları

Çalışma alanında sanayi alanları Kovancılar'ın kuzeybatısında yoğunlaşmıştır. Kovancılar'da sanayi alanları küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşları olup ilçe merkezinin ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir.

Resmi Kurum ve Kuruluşlar: Çalışma sahasında resmi kurum ve kuruluşlar Elazığ-Bingöl karayolu güzergâhı boyunca, Elazığ Caddesi, İlhami Ertem Caddesi ve Çarşı Caddesi üzerinde yoğunluk kazanmıştır. Ayrıca Havuz Caddesi ve Sağlık Caddesi üzerinde de resmi kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır.

Harita6: Kovancılar(Elazığ) Fonksiyonel Arazi Kullanım Haritası

Foto 11.Kovancılar(Elazığ) İlhami Ertem Caddesinden bir görünüm (2019)

Foto 12.Kovancılar(Elazığ) Palu Caddesinden bir görünüm (2019)

2.5.3 Konut Sahaları

Kovancılar İlçesi'nde mekânsal gelişime bakıldığında; konut sahalarının bir kısmı tek katlı yapılar olarak geliştiği görülürken diğer bir kısmı ise apartman tipi yapılar şeklinde geliştiği görülmektedir. Konut gelişimi Elazığ-Bingöl karayoluna paralel bir şekilde çizgisel (lineer) bir şekilde gelişim göstermektedir. Yeni konut sahaları ise mevcut yerleşim alanının çevresinde ve mevcut yerleşmenin kuzeyine ve güneyine doğru yönelim göstermektedir (bkz.foto12)

Foto 13. Kovancılar(Elazığ) Tek Katlı ve Çok Katlı Konutlardan bir görünüm (2019)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KOVANCILAR'DA NÜFUS

3.1 Kovancılar İlçesi'nde Nüfusun Gelişimi

Çalışma alanı nüfusunun Cumhuriyet tarihi boyunca nüfus gelişimini 2 ayrı döneme ayırabiliriz. Bunlar:

1940-2000 Dinamik Artış Dönemi

2000-2016 Durağan Artış Dönemi

Tablo 3 Kovancılar İlçesi'nin Nüfusu (1935-2016)

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam
1935	1849	1802	3651
1940	1967	2003	3970
1945	2009	1951	3960
1950	1685	1680	3365
1955	2551	2429	4980
1960	3201	2993	6194
1965	3612	3413	7025
1970	4152	4139	8291
1975	5580	5163	10743
1980	6054	6003	12057
1985	8171	8213	16384
1990	18309	19547	37856
2000	23212	23178	46390
2007	18278	19464	37342
2008	18533	19432	37965
2009	19225	19723	38948
2010	19075	19689	38764
2011	19470	20018	39790
2012	19723	20183	39906
2013	19918	20176	40094
2014	19782	20008	39790
2015	19555	19786	39341
2016	19651	19654	39305

Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımları, TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Tablo 4.Kovancılar İlçe Merkezi Nüfusu(1940-2016)

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam
1940	473	493	966
1945	449	466	915
1950	394	406	800
1955	479	521	1000
1960	1149	837	1986
1965	1122	911	2033
1970	1220	1246	2466
1975	2102	1900	4002
1980	2452	2370	4822
1985	4514	4374	8888
1990	5290	4980	10270
2000	10727	10528	21255
2007	9544	9814	19358
2008	9649	9762	19411
2009	10157	10089	20246
2010	10299	10336	20635
2011	10920	10971	21891
2012	11239	11234	22473
2013	11654	11539	23193
2014	11710	11634	23344
2015	11655	11678	23333
2016	11781	11622	23403

Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımları, TÜİK, Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Tablo5.Kovancılar İlçe Merkezi Nüfus Artış Hızı, Nüfus Artış Oranı, Yıllık Ortalama Artış Miktarı ve Aritmetik Artış Hızı(1940-2016)

Kovancılar							
Yıllar	Nüfus Miktarı (Kişi)	Nüfus Artışı (Kişi)	Dönemler	Nüfus Artış Hızı (%)	Nüfus artış oranı (%)	Yıllık Ortalama Artış Miktarı	Aritmetik Artış Hızı
1940	966	...	...	...	...	...	...
1945	915	-51		-10,8	-5,3	-10,2	-1,1
1950	800	-115	1945-1950	-26,9	-12,6	-23,0	-2,5
1955	1000	200	1950-1955	44,6	25,0	40,0	5,0
1960	1986	986	1955-1960	137,2	98,6	197,2	19,7
1965	2033	47	1960-1965	4,7	2,4	9,4	0,5
1970	2466	433	1965-1970	38,6	21,3	86,6	4,3
1975	4002	1536	1970-1975	96,8	62,3	307,2	12,5
1980	4822	820	1975-1980	37,3	20,5	164,0	4,1
1985	8888	4066	1980-1985	122,3	84,3	813,2	16,9
1990	10270	1382	1985-1990	28,9	15,5	276,4	3,1
2000	21255	10985	1990-2000	145,5	107,0	2197,0	21,4
2007	19358	-1897	2000-2007	-9,3	-8,9	-189,7	-0,9
2008	19411	53	2007-2008	0,4	0,3	7,6	0,0
2009	20246	835	2008-2009	42,1	4,3	835,0	4,3
2010	20635	389	2009-2010	19,0	1,9	389,0	1,9
2011	21891	1256	2010-2011	59,1	6,1	1256,0	6,1
2012	22473	582	2011-2012	26,2	2,7	582,0	2,7
2013	23193	720	2012-2013	31,5	3,2	720,0	3,2
2014	23344	151	2013-2014	6,5	0,7	151,0	0,7
2015	23333	-11	2014-2015	-0,5	0,0	-11,0	0,0
2016	23403	70	2015-2016	3,0	0,3	70,0	0,3

Kaynak: DİE-Genel Nüfus Sayımları (1940-2000), TÜİK-ADNKS Sonuçları, (2007-2016).

1940-2000 Dönemi

Kovancılar nüfusunun tarihine baktığımızda Kovancılar köyü kurulup, yerleşme başladıktan sonra Kovancılar'a yerleştirilen Balkan göçmeni vatandaşların sahaya uyum sağlamakta sıkıntı çektikleri ve yurdumuzun Batı bölgelerine göç ettikleri gözlemlenmiştir. Bu nedenle köy olduğu dönemde Kovancılar nüfusunu incelediğimizde 1940–1955 nüfus sayımları döneminde o dönemler için ülkemiz geneli ve civarı köyleri için geçerli olan nüfus artışının Kovancılar için Batı bölgelerine göç nedeniyle tersine bir süreç işlediği görülmektedir. Tablo 5’de de görüleceği üzere 1940 nüfusunun 966, 1945’de 915, 1950’de 800, 1955’de ise 1000 olduğu incelendiğinde nüfus artışının düşük kalıp, ölüm olaylarının çokluğuyla tanımlanamayacak bir nüfus hareketliliğinin olduğu görülebilmektedir. Bu dönem göç eden Balkan göçmeni vatandaşların arazi ve evlerini Kovancılar’ın kuzeyinde tarımsal arazisi kıt olan köylerde ikamet eden diğer yöre halkına satmalarıyla Kovancılar’daki Balkan göçmeni nüfus karma hale gelmeye başlamış ve azalmakta olan nüfus tekrar artış göstermeye başlamıştır.

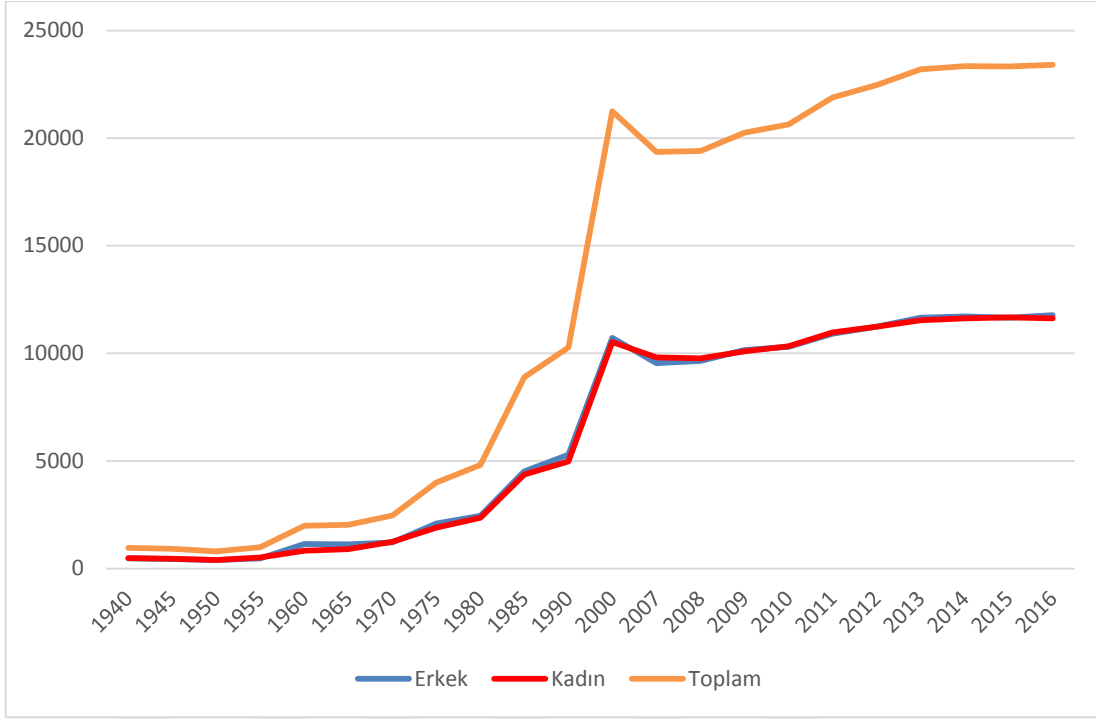
Tarihçe kısmında da ifade edildiği gibi 1974’de Palu Kazası’nın Palu Kalesi eteğindeki eski yerleşim yerinde meydana gelen heyelan sonrası ilçenin naklinde kaza ahalisinin aşağı – yukarı mahalle diye ayrışmasında yukarı mahalle halkı kendileri için yapılacak afet konutlarının Kovancılar’a yapılmasını tercih etmiştir. Konutların tesliminden sonra Zeve diye tabir edilen bölgedeki Palu’nun Yukarı Mahalle sakinlerinin de Kovancılar’a yerleşmesiyle 1975 nüfus sayımında göçe bağlı hızlı bir nüfus artışının olduğu görülmektedir.

1960’lı yılların 2. yarısından sonra konar-göçer halk yazları Bingöl yaylalarında geçirmek için çıktıkları göç yolu üzerinde bulunan Kovancılar ve civarı köylerde 1960’lı yıllarda yerleşme eğilimleri başlamasıyla bir kısmı Kovancılar ve civarı köylerden mülk edinmek yoluyla yerleşmeye başlamışlardır.

1951’li yılında tamamlanan Van güzergâhına kadar giden devlet yolunun hizmete girmesi Kovancılar’ı önemli bir durak noktası haline getirmesiyle zanaatkarlığa bağlı küçük esnafılık ve ticaretin gelişmesi cazibeyi artırmış ilçe olduktan sonra Kovancılar sınırlarında kalan köylerle şimdi Palu İlçesi sınırlarındaki köylerden göçler başlamıştır. Bölgede yurt dışı işçiliğinin yaygınlaşmasıyla elde edilen gelirin yatırıma yönltilmesinde 1980’li yıllarda Kovancılar’dan mülk edinmek tercih edilir hale

gelmiştir. 1970–1990 periyodunda Kovancılar’da nüfus artışını incelediğimizde her 5 yıllık dilimde nüfusun ikiye katlanarak arttığı görülmektedir. Nüfus artışını belirleyen temel faktör, doğum oranının yüksekliği değil, alınan göç olmuştur. Burada Kovancılar’ın cazibe merkezi olmaya başlamasıyla, şehirleşmesiyle çekici etmenleri kırsal nüfusun göç konusunda tercihi olmaya başlamış 1987 yılında Kovancılar’ın İlçe statüsüne kavuşması cazibesini artırmış, bölgeye kendi köyleri ve komşu ilçelerin köylerinden göçü daha da hızlandırmıştır. Kovancılar’a yoğun göç dalgasının son eğilimi de 1990’lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu bölgesinde yaygınlaşmaya başlayan bölücü terör ve anarşinin Tunceli, Bingöl ve Elazığ’ın doğu kesimlerinde etkili olmaya başlamasıyla özellikle Bingöl’ün Yedisu, Kiğı ilçeleriyle Sancak nahiyesi bölgelerinden ve Elazığ’ın Arıcak ilçesinden yoğun bir terör göçü dalgasının “güvenli ilk liman” olarak görülen Kovancılar’a yönelmesiyle görülmüştür. 1950 yılında 800 nüfuslu bir köy, 1990 Nüfus sayımında 10.270 nüfuslu bir ilçe iken 1997 nüfus sayımında 21.262 kişinin yaşamakta olduğu Elazığ İli’nin en büyük ilçesi konumuna gelmiştir.

Bu dönemde yaklaşık yirmi katı bir artış göstererek 966 olan nüfus 2000 yılına gelindiğinde 21255 olmuştur (Bkz.Tablo 5, Şekil 3). Araştırma sahasında idari sınır değişikliklerini göz ardı edecek olursak aslında 2000 yılına kadar dinamik bir nüfus artışı gerçekleşmiştir. Çalışma alanı genelinde nüfusun gelişimi bu dönemde yüksek doğum oranları ve dalgalı ölüm oranının olduğu döneme karşılık gelmektedir.

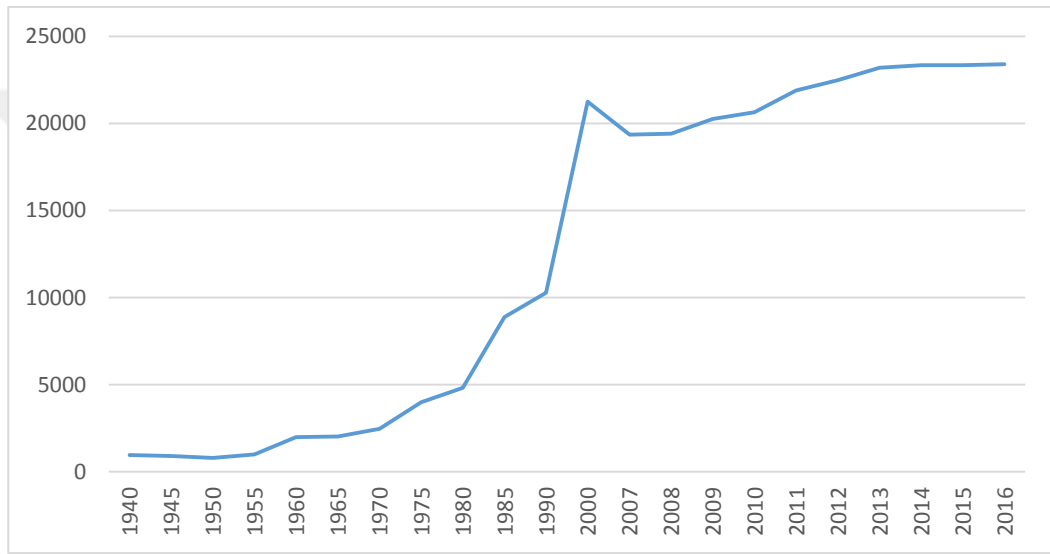

Şekil 3.Kovancılar İlçe Merkezi'nin Sayım Yıllarına Göre Nüfusun Değişimi

2000-2016 Dönemi

Kovancılar'a dönük göç dalgalarının durağanlaşmasıyla nüfus hareketleri daha yatay seyretmeye başlamış, istihdam imkânlarının azlığı 2000'li yıllarda nüfusun kısmen azalmasına özellikle yurtdışı olmak üzere Elazığ merkez ve İstanbul İllerine doğru göçlerin başlamasına neden olmuştur. Burada Türkiye'de belediye paylarının nüfus miktarına göre dağıtılması nedeniyle sayım dönemlerinde taşıma nüfusla belediyelerin kendi beldelerinin nüfuslarını yüksek gösterme olgusunu dikkate alarak bir değerlendirme yapmamız gerekmektedir. Bir örnek olması açısından Kovancılar'a bağlı bir belde olan Yarımcı'nın 2000 nüfus sayımında nüfusu 5037 iken 2007'de Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre nüfusunun 1950 olarak sayılması araştırmacılar açısından dikkate alınması gereken bir olguya işaret etmektedir. Kovancılar'da köy ve beldelerdeki nüfus 1980'ne kadar on yıllık dönemlerde ortalama %15-20 artış gösterirken Kovancılar merkeze, yurt dışına ve diğer bölgelere başlayan göç süreciyle köylerdeki nüfus artışı durmuş ve negatife dönmüştür. Köylerdeki nüfus 1980-1990 döneminde %1 azalmış, 1990-2000 döneminde % 9 azalmış, 2000-2009 döneminde ise % 34 azalmıştır. Kırsal alanların iticiliği, şehirlerin çekiciliği etkisini göstermiş iş imkânlarının daha geniş olduğu, çocuklara dönük eğitim imkânlarının

köylerdeki kısıtlılığ, refah talebi gibi saiklar özellikle işlenebilir tarım arazilerinin az olduğu dağ köylerden çok hızlı bir göç sonucunu doğurmuştur. 1980 sonrası ticaret hadlerinin tarım sektörü aleyhine hızla bozulması, meraların daralması, hayvancılığın gelir-gider dengesinde kazançların düşmesi özellikle dağ köylerinde köylerin boşalması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Elazığ ilinde il merkezinden sonra kentleşme oranının en yüksek olduğu yerleşim yeri Kovancılar'dır. Hatta kıstas olarak 20.000 nüfus rakamını alacak olursak Elazığ ilçeleri içinde tek kentleşmiş yerin Kovancılar olduğunu ifade etmek gerekecektir.

Şekil4.Kovancılar İlçe Merkezi Nüfus Artış Hızı

2007 yılına göre çalışma alanında geneli toplam 4905 hane yer almaktadır. Aynı yıl toplam nüfus 19358'dir. Buna göre çalışma alanının 2007 yılı ortalama hane büyüklüğü 3,9'dur. 2016 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Kovancılar İlçe Merkezinde toplam 6002 hane yer almaktadır. Bu dönem ilçe nüfusu 23443'tür. Buna göre çalışma alanı hane halkı büyüklüğü 4,5'tir. 9 yıllık bir süreçte yaşanan nüfus değişikliğine bağlı olarak ortalama hane halkı büyüklüğünde yükseliş meydana gelmiştir. Çalışma alanı genelinde ortalama hane halkı sayısı 0,6'lık bir büyümeye yaşamıştır. Sonuç olarak Kovancılar İlçe Merkezinde genelde yaşanan nüfus artması (ilçeye yapılan göçler, doğum sayısı) bağlı olarak ortalama hane sayısında artış görülmektedir.

Tablo 6.Kovancılar İlçe Merkezinde 2007 Yılında Ortalama Hane Büyüklüğü

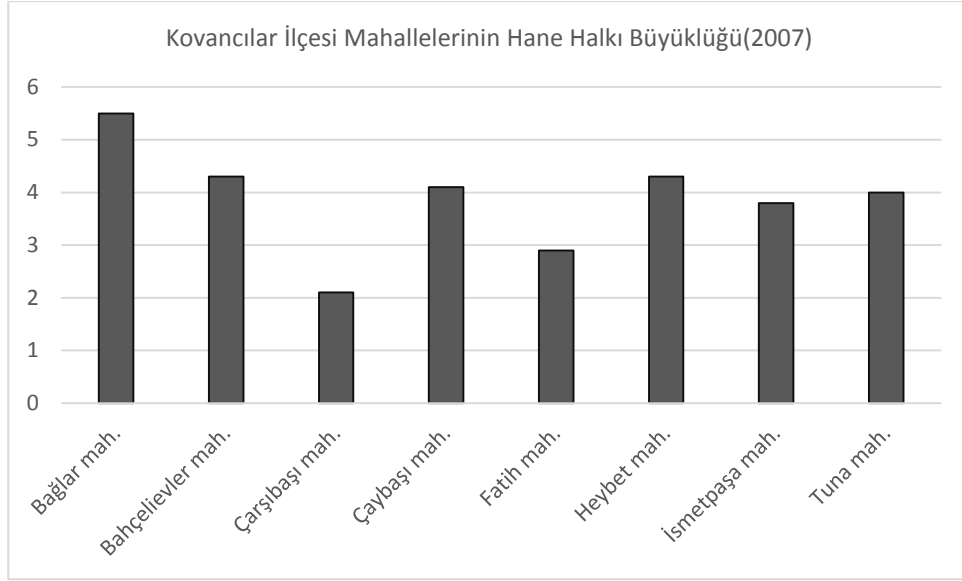
Mahalleler	Nüfus(2007)	Hane Sayısı(2007)	Hane Büyüklüğü
Bağlar mah.	3639	655	5,5
Bahçelievler mah.	3052	702	4,3
Çarşıbaşı mah.	957	451	2,1
Çaybaşı mah.	3465	853	4,1
Fatih mah.	1638	571	2,9
Heybet mah.	1201	279	4,3
İsmetpaşa mah.	2881	763	3,8
Tuna mah.	2525	631	4

Kaynak: Anket Sonuçları, TÜİK; Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Tablo 7.Kovancılar İlçe Merkezinde 2016 Yılında Ortalama Hane Büyüklüğü

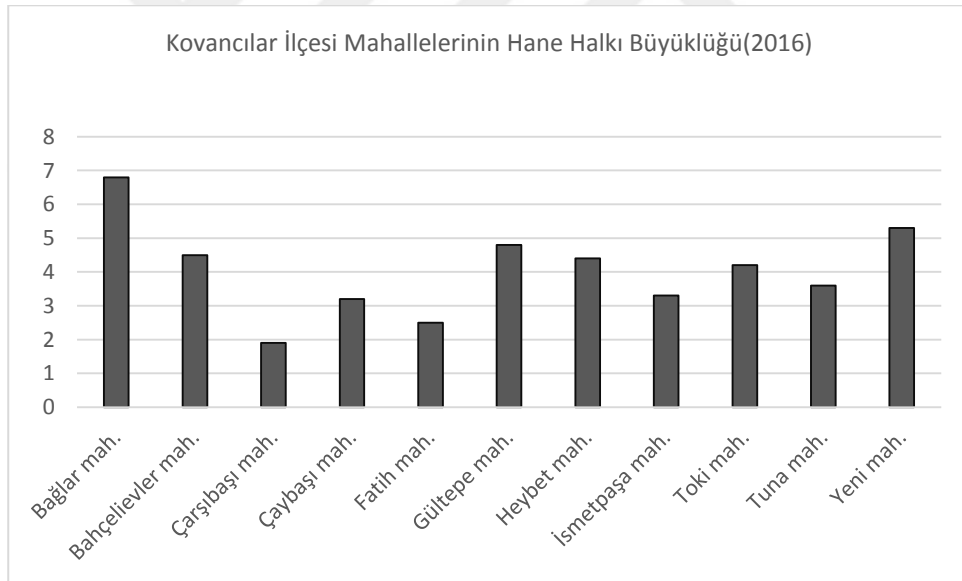
Mahalleler	Nüfus(2016)	Hane Sayısı(2016)	Hane Büyüklüğü
Bağlar mah.	4530	668	6,8
Bahçelievler mah.	3493	780	4,5
Çarşıbaşı mah.	957	502	1,9
Çaybaşı mah.	3008	940	3,2
Fatih mah.	1435	564	2,5
Gültepe mah.	566	117	4,8
Heybet mah.	1579	361	4,4
İsmetpaşa mah.	2179	654	3,3
Toki mah.	3027	718	4,2
Tuna mah.	2179	605	3,6
Yeni mah.	490	93	5,3

Kaynak: Anket Sonuçları, TÜİK; Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Şekil 5.Kovancılar İlçe Merkezinde 2007 Yılında Ortalama Hane Büyüklüğü

Kaynak: Anket Sonuçları, TÜİK; Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Şekil6.Kovancılar İlçe Merkezinde 2007 Yılında Ortalama Hane Büyüklüğü

Kaynak: Anket Sonuçları, TÜİK; Genel Nüfus Sayımları ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

3.2. Nüfus Hareketleri

3.2.1. Doğumlar ve Ölümler

Nüfusun gelişim seyrini öngörmeye önemli olan doğumlar ve ölümler ilçe merkezi için, nüfus müdürlüklerinde tutulmaktadır. İlçedeki doğumlar, ölümlere oranla son 3 yılda belirgin bir farkla fazladır. Bu sebeple daha önce belirtilen nüfus artış hızının artması doğrulanmaktadır. Bunun yanında ölüm sayılarındaki azalışlar gerçekleşen ölümlerin hemen bildirilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bazı yıllarda aniden yükselen ölüm sayısı gerçekte daha önce vefat eden kişilerin toplu olarak bildirilmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 8.Kovancılar İlçe Merkezinde Doğumlar ve Ölümler

	Doğum sayısı		Ölüm sayısı	
Yıllar	E	K	E	K
2014	457	432	109	74
2015	436	443	96	74
2016	428	359	113	76
Toplam	1321	1234	318	224

Kaynak: TÜİK; Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

3.2.2. Göçler

İnsanların bir yerden başka bir yere hareket etmesi, yani göçü, nüfus ile kaynaklar arasındaki dengeyi ve nüfus dağılımını bozan bir olaydır. Göç, demografik, sosyal ve ekonomik olayları etkileyen bir etmendir. Göç yoluyla sağlık, gıda tüketimi ve endüstriyel verimlilik gibi olaylar arasındaki denge bozulmaktadır. Göç, insanın yaşadığı doğal ortamın değişmesinde hem neden hem de sonuçtur. Doğal şartlardaki değişme, büyük ölçüde göç hareketlerine bağlanabilir. Meydana gelen değişiklikler, doğaya aşırı yüklenmeler, yine göçlere yol açabilmektedir (Özgür, 2011: 51).

Kovancılar İlçe Merkezinde nüfus çok hızlı bir şekilde artmaktadır. Bunun nedeni sadece doğal nüfus artışı ile açıklanamaz. Başlıca sebepleri arasında göç gelir. Kovancılar İlçe Merkezi'nin Elazığ- Bingöl karayolu üzerinde yer alması, doğusunda

geniş bir ovanın varlığı, güvenlik açısından sakin bir yerde yer alması, iş imkânlarının birçok ilçeye nazaran iyi durumda olmasından dolayı göç almaktadır.

1935 yılında bir göçmen yerleşmesi olarak 300 hane bugünkü Kovancılar İlçesinin bulunduğu konuma yerleştirilmiştir. Fakat Balkan Göçmenleri uyum sağlayamadığından dolayı ülkenin batı bölgelerine değişik dönemlerde göç etmişlerdir. Bu yüzden 1940-1945 döneminde nüfusun azaldığı görülmektedir. 1951 yılına gelindiğinde ise Van tarafına giden devlet yolunun hizmete girmesi Kovancılar'ı önemli bir durak noktası haline getirmiştir. Bu sebeple çevre köylerden Kovancılar'a doğru göç başlamıştır. 1974 yılında ise komşu ilçe olan Palu'da deprem yaşanması ve depremden sonra yöre halkı konutlarının zarar görmesinden dolayı Kovancılar İlçesi'ne nüfus hareketi başlamıştır. 1987 yılında ise ilçe statüsüne kavuşan Kovancılar idari merkez haline gelmiştir. Bu sebeple çevre ilçe ve köylerden Kovancılar merkezine göçler hızlanmıştır.

Kovancılar'a dönük göç dalgalarının durağanlaşmasıyla nüfus hareketleri daha yatay seyretmeye başlamıştır. İnceleme alanında istihdam imkânlarının azlığı 2000'li yıllarda nüfusun kısmen azalmasına neden olmuştur. Daha önce de olan göçler özellikle yurtdışı Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda başta olmak üzere, yurt içi göçler Elazığ Merkezi'ne ve genel olarak İstanbul, Adana, Ankara ve İzmir gibi büyük merkezlere doğru hızlanmıştır.

3.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri

3.3.1. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Nüfusta cins oranı belli bir nüfus kitlesinde, 100 veya 1000 kadın başına düşen erkek sayısı şeklinde hesaplanır (Doğanay, 1994 : 156).

Tablo 9. Kovancılar İlçe Merkezi Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Erkek ve Kadın Nüfusları ile Cinsiyet Oranları

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam	Cins Oranı
1940	473	493	966	95,94
1945	449	466	915	96,35
1950	394	406	800	97,04
1955	479	521	1000	91,9
1960	1149	837	1986	137,27
1965	1122	911	2033	123,16
1970	1220	1246	2466	97,91
1975	2102	1900	4002	110,63
1980	2452	2370	4822	103,45
1985	4514	4374	8888	103,2
1990	5290	4980	10270	106,22
2000	10727	10528	21255	102,17
2007	9544	9814	19358	97,24
2008	9649	9762	19411	98,84
2009	10157	10089	20246	100,67
2010	10299	10336	20635	99,64
2011	10920	10971	21891	99,53
2012	11239	11234	22473	100,04
2013	11654	11539	23193	100,99
2014	11710	11634	23344	100,65
2015	11655	11678	23333	99,8
2016	11781	11622	23403	101,36

Kaynak: DIE-Genel Nüfus Sayımları (1940-2000), TUIK-ADNKS Sonuçları, (2007-2016).

Çalışma alanı cinsiyet oranlarının tarihsel değişim sürecinde Kovancılar İlçe Merkezi'nde göze çarpan hususlar şunlardır;

- 1940 yılındaki nüfus sayımının gerçekleştirildiği şartlar ve imkânlar göz önüne alındığında Kurtuluş Savaşı yıllarından hemen sonra gerçekleştirilen ilk sayımın belirsizliği nedeniyle varsayımlarda bulunamayız. Ancak bu sayım yılında belirgin olarak göze çarpan hususları burada belirtmek faydalı olur. Ülke genelinde 100 kadın başına düşen erkek sayısını ifade eden cinsiyet oranı 1940 yılında Cumhuriyet tarihinde en düşük orandır (%95,57). Bu oranı Kurtuluş Savaşı'nda azalan erkek sayısı ile açıklamakla beraber erkek çocukların sayıma dâhil edilmesinden duyulan endişe de söz konusu olabilir.

- 1950 yılında ise daha sağlıklı yapılan bir istatistik çalışmasına bağlı olarak ilçe, cinsiyet oranlarının gerçek değerlerde olduğunu görmekteyiz. Ancak cinsiyet oranı 100'ün altındadır. Yani Milli Mücadele'nin etkisi sürmektedir.

1955 ve sonrasında İlçe'de dinamik bir durum söz konusu iken çalışma alanı genelinde cinsiyet oranında belirgin bir düşüş görülmektedir. 1960 yılında havzadaki en yüksek cinsiyet oranı (%137,27) ile karşılaşmaktayız.

- 1970 yılında nüfus sayımındaki kırılmanın nedeni, Kovancılar İlçesi'nin iş olanaklarının artması ve çevresine göre cazibe merkezi olmaya başlamasıdır.

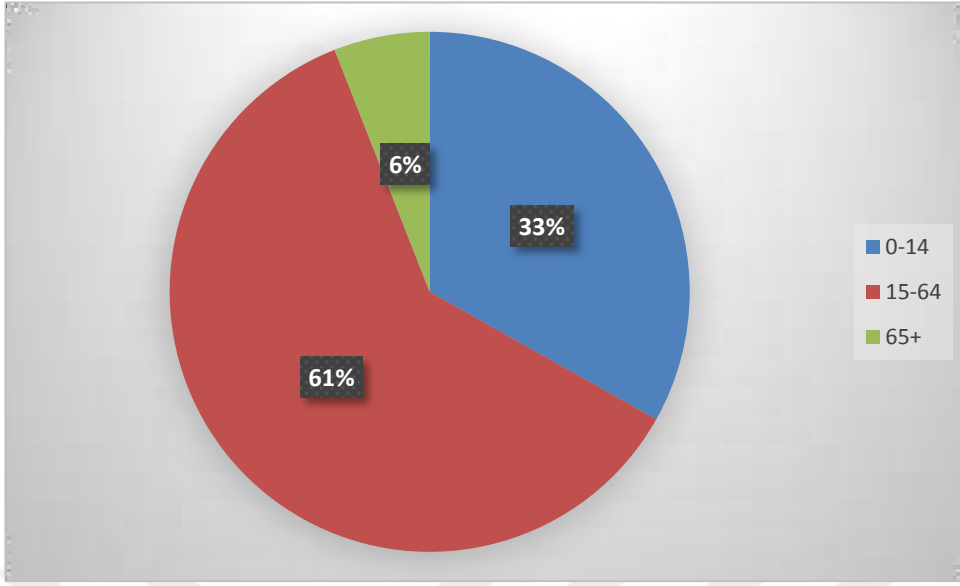
- 2000 yılından sonra gerçekleşen cinsiyet oranındaki toparlanma süreci günümüzde birbirine yakın değerlerde devam etmektedir. Bu durum çalışma alanında yaşanan göçlerin sadece erkekler bazında olmadığını ailece gerçekleşen göçlerle açıklanabilir. Bunun yanında günümüzde çalışma alanı yerleşmelerinin genelindeki cinsiyet oranının 100'ün üzerinde olmasını evlilik yoluyla gerçekleşen göç ve eğitime bağlı gerçekleşen Göç'e bağlı olarak açıklanabilir (Bkz. Tablo 9).

Nüfusun geniş aralıklı yaş gruplarına bölünüşünü incelediğimizde araştırma sahasında 2007 yılında nüfusun %33,2'sini 0-14 yaş grubu, %60,9'unu 15-64 yaş grubu ve %5,9'unu ise 65 yaş ve üzeri oluşturmaktadır. 2016'da sahadaki faal nüfus oranı nüfusun %60,9'unu oluşturmaktadır. Bu rakam, sahada üretici nüfusun çokluğunun göstergesidir. Bu da bize aktif nüfusun toplam nüfus içerisindeki baskınlığını göstermektedir (Bkz. Tablo 10, Şekil 7).

Tablo10.Kovancılar'ın Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Bölünüşü (2007)

Geniş Aralıklı Yaş Grupları(2007)			
Yaş Grupları	Nüfus	%	Bağımlı Nüfus Oranı
0-14	12516	33,2	64,3
15-64	22977	60,9	
65+	2249	5,9	
Toplam	37742	100	

Kaynak: TÜİK, 2007 ADNKS Nüfus İstatistikleri

Şekil 7 Kovancılar'ın Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Bölünüşü(2007)

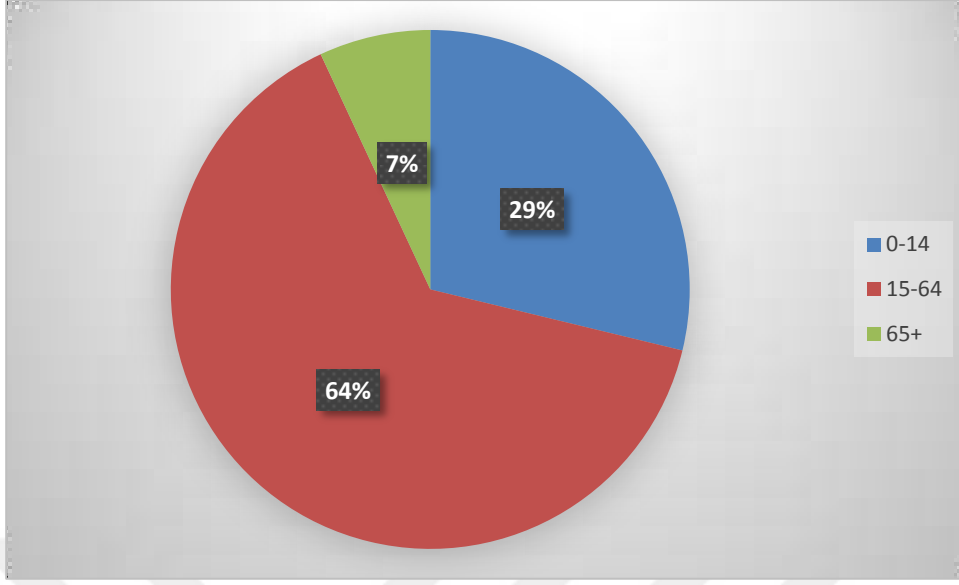
Kaynak: TÜİK, 200 ADNKS Nüfus İstatistikleri

2016 yılına göre toplam nüfus içerisinde 0-14 yaş arası %28,8'ini, 65 ve üzeri nüfus %6,9'unu ve 15-64 arası nüfus ise %64,3'ünü oluşturmaktadır. 2007 yılı ile 2016 yılını karşılaştıracak olursak 2007 yılındaki aktif nüfusun bir hayli düşük olduğunu görmekteyiz. Bu da 2007 yılında aktif nüfusun ekonomik yükünün fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 11. Kovancılar'ın Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Bölünüşü(2016)

Geniş Aralıklı Yaş Grupları(2016)			
Yaş Grupları	Nüfus	%	Bağımlı Nüfus Oranı
0-14	11313	28,8	55,6
15-64	25264	64,3	
65+	2728	6,9	
Toplam	39305	100	

Kaynak: TÜİK, 2016 ADNKS Nüfus İstatistikleri

Şekil 8. Kovancılar İlçesi'nin Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Bölünüşü(2016)

Kaynak: TÜİK, 2016 ADNKS Nüfus İstatistikleri

Nüfusun değişimini daha analitik olarak değerlendirmeye uygun bir araç olan nüfus piramitlerinin sahadaki durumuna baktığımızda havzanın en belirgin özelliğinin tabanın geniş olması yani nüfus artış hızının fazla olmasıdır.

-20-24 yaş grubunda erkek sayısının kadınlara göre az olması eğitime bağlı olarak erkeklerin dışarıya daha rahat gönderilmesi ile ilgili olduğu söylenebilir. Ayrıca bu yaş grubunda ani düşüş sahadan iş, evlilik ve eğitim gibi çeşitli nedenlerle ayrılan nüfusla ilgili olduğu düşünülmektedir.

-65-69 yaş grubundaki artışın emeklilik sonrası sahaya yerleşen emekli nüfus olarak yorumlanabilir (Bkz.Tablo 12, Şekil 9).

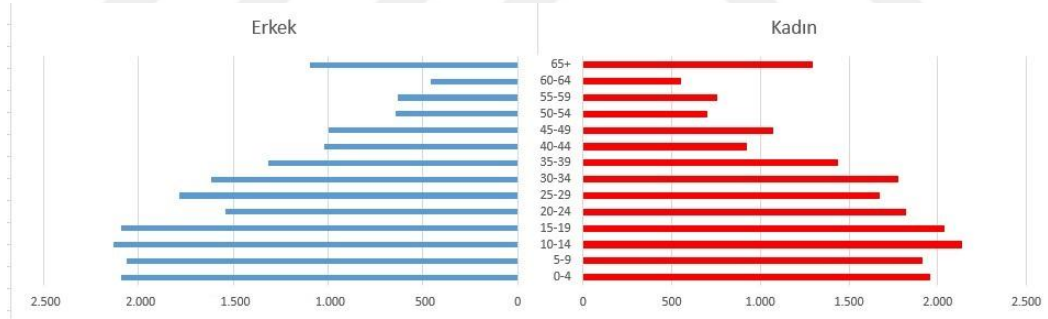
Yerleşim yeri bazında bakacak olursak çalışma alanı içinde 0-14 yaş grubu fazla nüfusa sahiptir.

15-64 yaş arası aktif nüfusun fazlalığı da Kovancılar İlçe Merkezinde iş ve diğer imkânların mevcudiyeti ile ilgilidir.

Tablo 12. Kovancılar İlçesi'nin Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Bölünüşü (2011)

Yaş grubu	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	2.090	1.957	4.047
5-9	2.064	1.910	3.974
10-14	2.133	2.136	4.269
15-19	2.089	2.036	4.125
20-24	1.541	1.815	3.356
25-29	1.785	1.672	3.457
30-34	1.613	1.777	3.390
35-39	1.315	1.432	2.747
40-44	1.018	923	1.941
45-49	994	1.069	2.063
50-54	641	695	1.336
55-59	633	751	1.384
60-64	456	552	1.008
65+	1098	1293	2391
Toplam	19.470	20.018	39.488

Kaynak: TÜİK, 2011 ADNKS Nüfus İstatistikleri

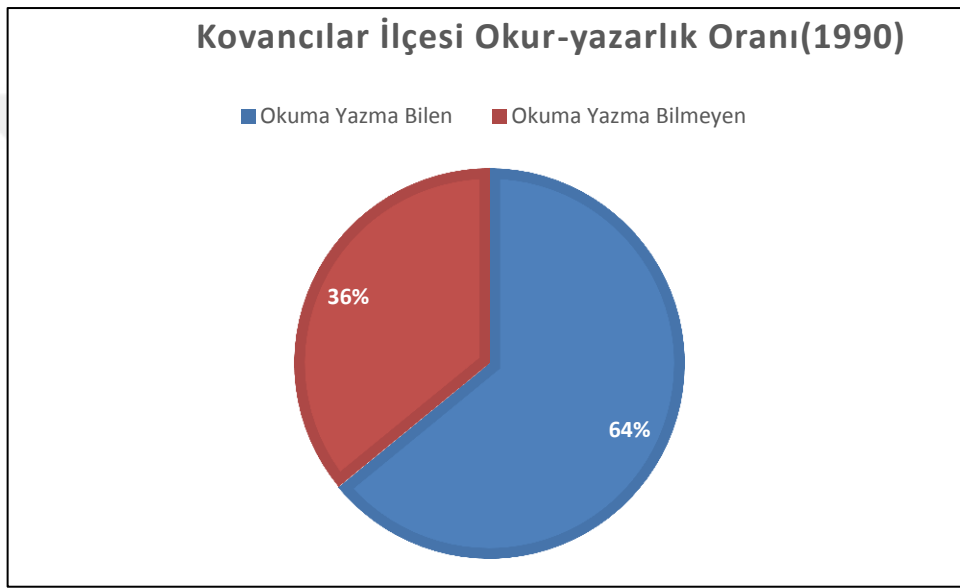
Şekil 9. Kovancılar İlçesi'nin Nüfus Piramidi(2011;)

3.4. Nüfusun Eğitim Coğrafyası Açısından Özellikleri

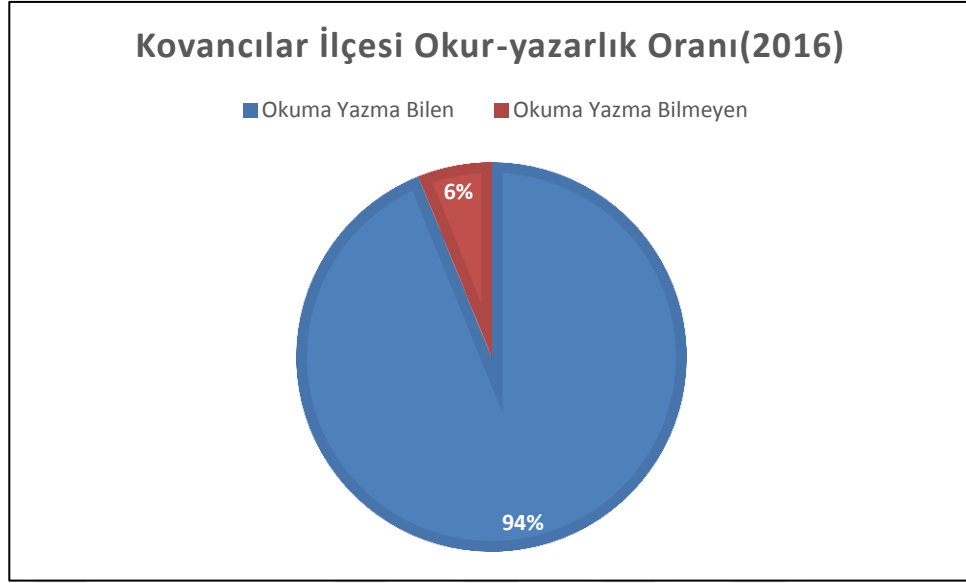
“Nüfusun eğitim durumu deyimi ile çoğu kez okur-yazar olan ve olamayan nüfus anlaşılmaktadır. Gerçekten de bir nüfus kitlesinde, okuma çağı nüfusun eğitim düzeyi konusunda temel göstergelerden ilkidir. Ama yeterli değildir. Çünkü bir ülke nüfusunun eğitim düzeyi sadece okuryazarlık oranı ile ölçülemez Bu temel sorunda, ülkedeki okullaşma oranı, okul çağı nüfusun eğitim kademeleri arası öğrenci akışı, okul,

öğretmen-öğrenci sayısı dengesi ve benzerleri ile ülke sayısının ilk, orta ve yüksek eğitim bitirenlerinin bir birine ve ülke nüfuslarına oranları gibi kriterlerde dikkate alınmalıdır (Doganay, 1984: 163)”.

Çalışma alanında 1990 yılı itibariyle 30739 kişi içinde net olarak 20330 kişi okuma-yazma bilmektedir. Yani 1990 yılında çalışma alanında okuma-yazma oranı % 64’tür.2016 yılında ise çalışma alanındaki 33466 nüfus içinden net olarak 30692 kişi okuma-yazma bilmektedir. 2016 yılı çalışma alanının okuma-yazma oranı ise % 94’tür. Bu oranlardan anlaşılacağı üzere 2016 yılı 1990 yılına göre yaklaşık %30 artış göstermiştir (Bkz. Tablo 13,14).

Şekil 10.Kovancılar İlçesi Okur-yazarlık Oranı(1990)

Şekil 11.Kovancılar İlçesi Okur-yazarlık Oranı(2016)

Tablo 13. Kovancılar İlçesi'nin Nüfusun Eğitim Düzeylerine Göre Durumu (1990 ve 2016 Yılları)

Eğitim Durumu	Çalışma Alanının Mezun Olunan Eğitim Durumuna Göre Nüfusu	
	<u>1990</u>	<u>2016</u>
Okuryazar Olmayan	11409	2774
Okul Bitirmeyen	5283	9998
İlköğretim	11736	14838
Ortaokul	1028	1077
Lise	864	3601
Yüksek Öğr.	419	1178
Toplam	30739	33466

Kaynak: TÜİK, 1990,2016 ADNKS Nüfus İstatistikleri

Tablo14. Kovancılar İlçesi'nin Nüfusun Eğitim Düzeylerine Göre Durumu (1990 ve 2016 Yılları)(%)

Eğitim Durumu	Çalışma Alanının Mezun Olunan Eğitim Durumuna Göre Nüfusu	
	<u>1990</u>	<u>2016</u>
	(%)	(%)
Okuryazar Olmayan	37,1	8,3
Okul Bitirmeyen	17,2	29,9
İlköğretim	38,2	44,3
Ortaokul	3,3	3,2
Lise	2,8	10,7
Yüksek Öğr.	1,4	3,6
<i>Toplam</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Kaynak: TÜİK, 1990,2016 ADNKS Nüfus İstatistikleri

3.5. Nüfusun İktisadi Coğrafya Özellikleri

Kovancılar'ın bugünkü ekonomik yapısı ve bu yapının ortaya çıkmasında etkili olan oluşumlar, ilçenin son yarım asırlık döneminde meydana gelen sosyo-ekonomik durumlarıdır. Kovancılar'ın bugünkü ekonomik yapısını anlayabilmek için bu yapıyı ortaya çıkaran temellere genel olarak değinmek gerekmektedir (Aslan S, 2009 : 57,).

Sosyo-ekonomik yapısı temel olarak tarım sektörüne dayanan Kovancılar'ın geçmiş dönemine bakacak olursak, tarihçe kısmında da ifade edildiği gibi 1934'de Kovancılar'da yerleşim başladığında sosyo-ekonomik dinamiğin tarım olacağı planlanarak köy kurulmuş, Balkan göçmeni vatandaşlara topraklar dağıtılmıştır. O döneme bakıldığında bugün Kovancılar İlçesi'ne bağlı olan köylerde yaşayan vatandaşların kendi mülkiyetlerinin bulunmadığı, arazinin “beyler” diye tabir edilen kimselere ait olduğu ifade edilmektedir. Vatandaşlar daha çok bu topraklarda “yarıcı” diye tabir edilen yöntemle toprakları kiralarak yaşam sürdürmüştür.

İlçenin kuzey ve doğusunda bulunan köylerde ekilebilir arazinin azlığı, arazinin meşe ve fundalık olması küçükbaş özelliklerde keçi beslenmesini zorunlu kılmıştır.

Balkan göçmeni vatandaşlarımızın bölgede iskân edilmesi esasında 1940 şartlarında üretim teknolojisine dönük devrim sayılabilecek bilginin bölgeye gelmesini sağlamıştır. Basit örnekler açısından bölgede dönem için hala karasaban kullanılırken

göçmenlerle birlikte çift yönlü pulluk gelmiştir, tarımda sulama teknikleriyle tanışılmış, kağıt kullanılırken ulaşım vasıtası olarak bölge dingilli at arabasını tanımıştır.

Demircilik, marangozluk, duvar ustalığı gibi temel zanaatkârlık konularında göçmen vatandaşların bilgi birikimi, kurulduğunda bölgenin en büyük köy yerleşimi olan Kovancılar'ı bölge halkının ihtiyaçlarının karşılanabilirliği nedeniyle cazibe merkezine dönüştürmüştür. Bu çekim merkezi olma özelliği her ne kadar göçmen vatandaşlarımız batı illerine taşınmaya başlasa da yetişen çırakların devam ettirmesi, bakkaliye, çerçi, konfeksiyon gibi diğer ihtiyaçların karşılandığı diğer hizmet kollarının da oluşması sonucunu doğurmuştur.

1951'de tamamlanan devlet yolunun Kovancılar içinden geçmesi ekonomik dinamiği daha da canlandırmış, yeni iskânların yapılması ve çevreden göçlerin başlaması günden güne büyüyen bir ekonomik canlılık doğurmuştur. Ülkemizde 1960'lerde başlayan yurt dışı işçi göçü bölgede 1970'lerde popüler hale gelmiştir. Yurt dışında elde edilen gelirlerin yatırım yeri olarak köylerden çok Kovancılar merkeze yönelmesi ticari hayatı ve şehirleşmeyi daha da canlandırmıştır.

İlçe sınırları içinde kayda değer tek sanayi kuruluşu olan Ferrokrom fabrikası Eti krom A.Ş. ye bağlı olarak 1976 yılında Türk – Japon işbirliğiyle kamu iktisadi teşekkülü olarak kurulmuştur. Kurulduktan sonra yoğun istihdam politikası fabrikanın belirli dönemlerde 5000'e varan sayıda işçi çalıştırması hem Elazığ hem de Kovancılar – Palu bölgesinde istihdama ciddi katkı sunmuş ve sanayi işçiliğinin de ortaya çıkmasını sağlamıştır. Fabrikanın varlığı doğrudan çalışanları eliyle sunduğu gelirin yanında güçlü bir nakliyecilik sisteminin doğmasıyla da yöre ekonomisine katkı sunmuştur.

İlçede sanayi konusunda yeni oluşmakta olan dallardan birisi de mermer fabrikalarıdır. Şu aşamada kurulu bulunan 3 mermer fabrikasında traverten işlenmektedir ve üretimin tamamı ihracata yönlendirilmektedir.

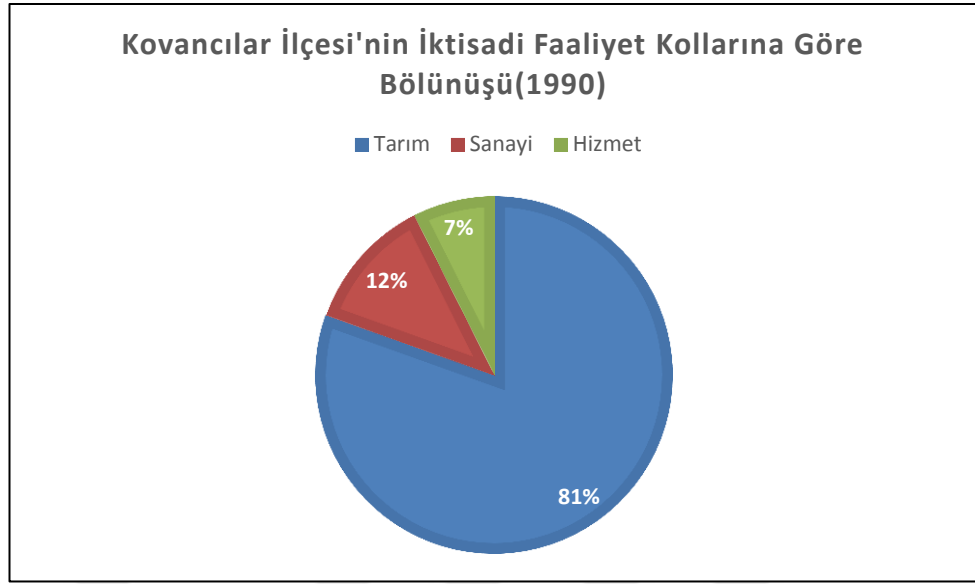
İlçe ekonomisinin dayandığı temel dinamik olan tarım sektörüne dönük DSİ tarafından Palu – Kovancılar pompaj sulamasının 1992'de tamamlanarak hizmete girmiş olmasıdır. Murat Nehrinden pompajla terfi edilen su 61.055 metrelik kanallarla 6075 hektarlık alanın sulanabilmesine elvermektedir. Sulu tarıma geçilmesi özellikle Sekrat ovasında bulunan arazilerde şeker pancarı gibi endüstriyel bitkilerin ekimine geçilmesine imkân sunmuştur. Bu da tarımsal gelirlerde hissedilir bir artışı ortaya koymuştur.

Tarım sektörüne dönük diğer bir yön ise ilçe merkezi ve yakın köylerde olmamasına karşın Kovancılar'ın Karaçor diye ifade edilen Çaybağı Bucağı köylerinde ekiminde uzmanlaşmış denilecek seviyede biber, patlıcan ve domates gibi sebze ekiminin yapılmasıdır. Tarım sektörünün diğer bir dinamiği olan hayvancılık ilçe ekonomisi içinde önemli yer tutmaktadır. Bölgede geleneksel olarak küçükbaş hayvancılık ticari olarak yapılırken büyükbaş hayvan daha çok evsel ihtiyaçlar için beslenmekteydi. Günümüzde bu anlayış değişmeye başlamıştır. Küçükbaş hayvancılığın göçer bir yaşamı zorunlu kılması, yazları yaylalara gidilmesi, süt ve yününden mamul ürün elde edilmesi gibi zorluklar küçükbaş hayvan sayısının azalmasına neden olurken yerleşik besi hayvancılığına imkân veren büyükbaş sayısında özellikle nitelikli hayvan varlığında artış görülmektedir. Kovancılar İlçesi Karınca Köyü bölgesinde ağıllar çoğalmaya başlamış, besi hayvancılığının verimi açısından bu toplulaşma faaliyeti de kendiliğinden planlama dışında ortaya çıkmıştır. Bu küçük işletmeler dışında Ülke Bir Açık Sistem Süt Sığırcılığı İşletmesi de 500 kapasiteli modern bir tesis olarak ilçedeki hayvancılığa dönük zihniyet dönüşüme örnek teşkil edecek bir oluşumdur.

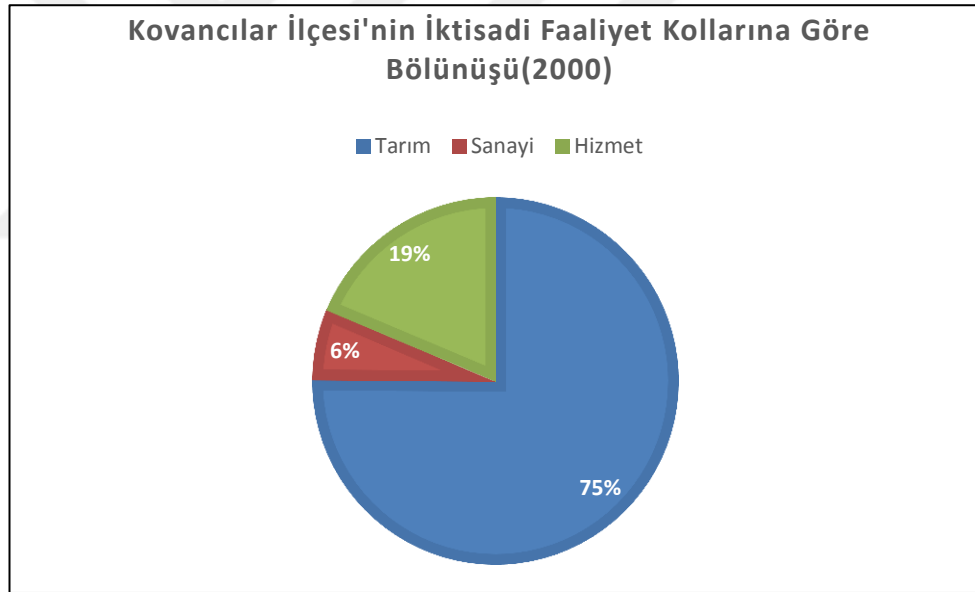
Tablo 15.Kovancılar İlçesi'nin İktisadi Kollarına Göre Bölünüşü

İktisadi Faaliyet Grupları	1990		2000	
	İlçe Merkezi	%	İlçe Merkezi	%
Tarım	15163	80,5	13122	75,1
Sanayi	2287	12,1	1085	6,2
Hizmet	1395	7,4	3261	18,7
Toplam	18845	100	17468	100

Kaynak: TÜİK, ADNKS İstatistikleri

Şekil 12.Kovancılar İlçesi'nin İktisadi Kollarına Göre Bölünüşü(1990)

Şekil 13.Kovancılar İlçesi'nin İktisadi Kollarına Göre Bölünüşü(2000)

3.6. Nüfusun Dağılışı

Araştırma sahasında verimli araziler, eğim değerlerinin düşük olduğu sahalar, şehre ve ana karayoluna yakın sahalar, drenaj ağına bağlı ortaya çıkan düzlükler ve su kaynaklarına yakın sahalar nüfusun daha yoğun olduğu sahalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma sahasında birikinti konilerinin üzeri ve Kovancılar Ovası'nda verimli araziler, eğim değerlerinin düşük olduğu sahalar, şehre ve ana karayoluna yakın sahalar, drenaj ağına bağlı ortaya çıkan düzlükler ve su kaynaklarına yakın sahalar nüfusun daha yoğun olduğu sahalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Nüfusun daha seyrek olduğu sahaların ortak bir özelliği olarak yükselti belirtilebilir. Buna göre nüfus, daha çok 900-1200 metre aralığında toplanmaktadır.

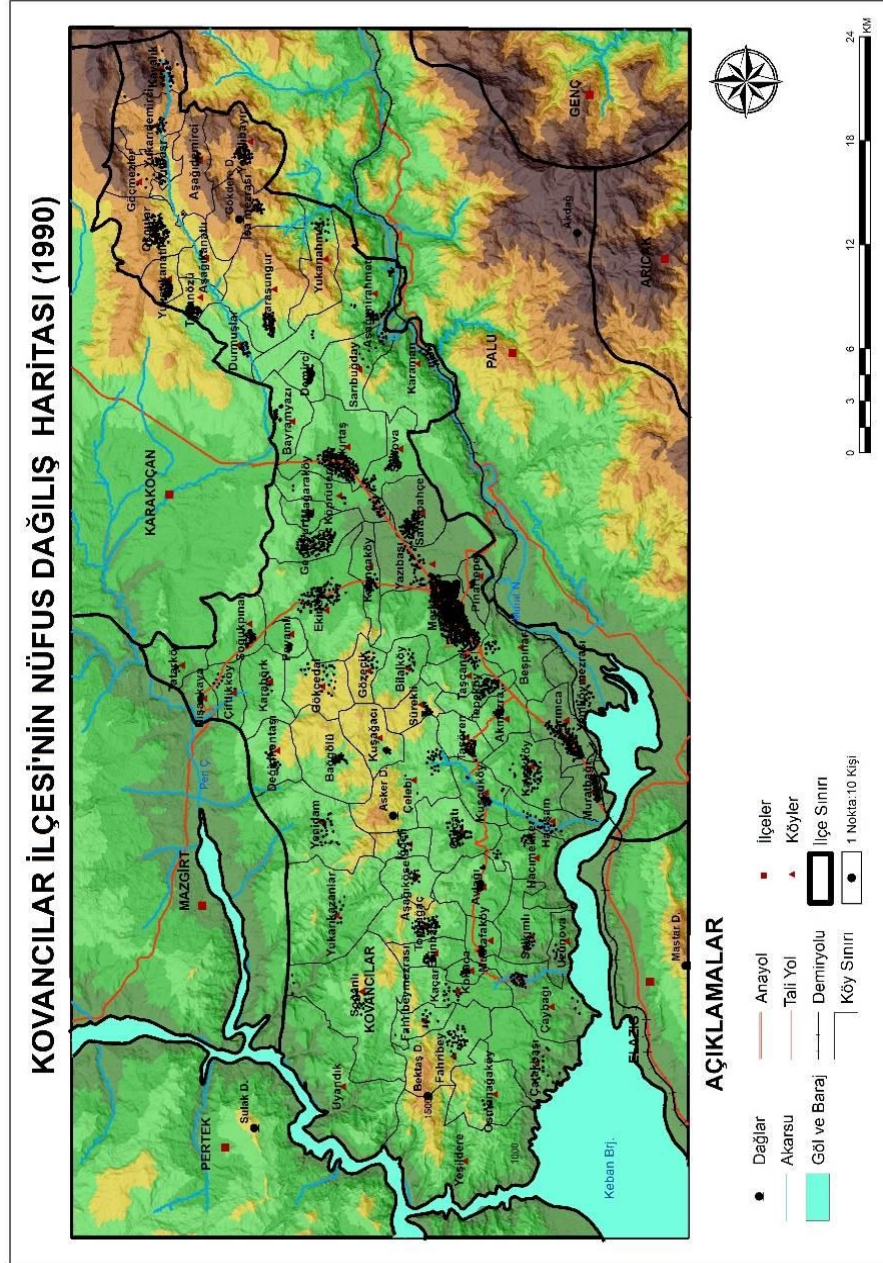
Nüfusun yeryüzünde dağılışı belirleyen doğal ve beşeri faktörlerin etkisiyle Elazığ- Bingöl karayoluna yakın olan ve arazinin yerleşime uygun olduğu nerdeyse her yaş grubunda çok sayıda kişinin bulunduğu yerleşmeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma sahasındaki nüfus, daha çok yerleşmeye uygun, az eğimli tarım arazilerinin olduğu, su kaynaklarının yeterli olduğu ova, vadi ve plato sahalarında toplanmıştır. Ovanın kuzeyinde ise nüfus buradaki yer şekillerine bağlı olarak daha çok vadi içlerinde ve buradaki yamaçlarda yoğunlaşmaktadır.

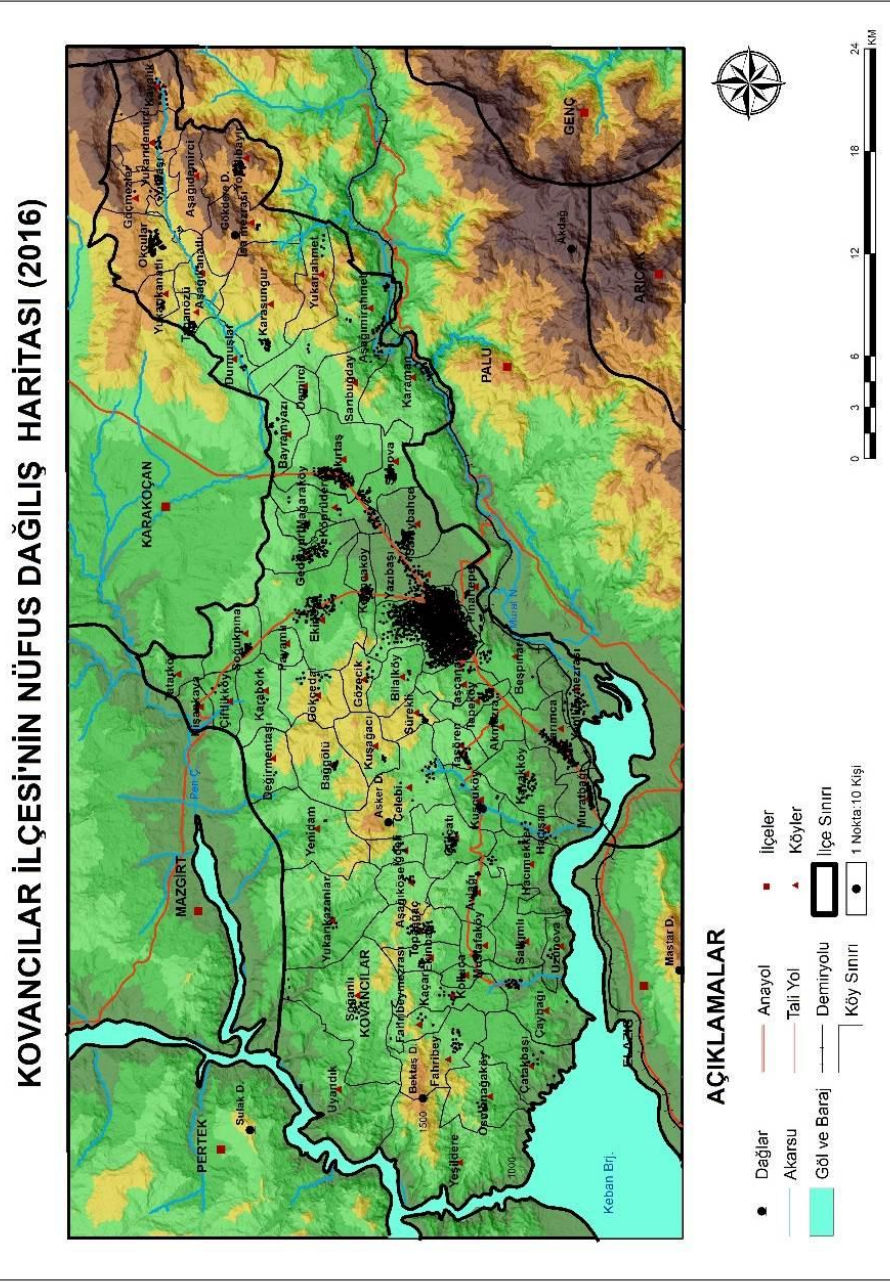
Havzada nüfusun yarıdan fazlası 700-1500 metre arasında toplanmıştır. 1500 metreden sonra nüfusun yoğunluğunda belirgin bir azalma yaşanmaktadır. Bu yükselti değerinden sonra hem uygun tarım arazilerinin az olması hem de iklimik etkenler nüfusun azalmasında temel etkenlerdir.

1990 yılında köylerin en üst düzeye ulaşmış nüfuslarına bağlı olarak ovadaki nüfus yoğunluğu da en üst düzeye ulaşmıştır. Özellikle Elazığ-Bingöl karayoluna yakın kesimlerde nüfusun giderek yoğunlaşması dikkati çekmektedir. Bu durum, havzanın genelinde kendini göstermekte, insanlar artık tarımsal aktivitelere bağlı olarak eğim ve engebenin daha az, ulaşımın daha kolay olduğu yerlere doğru kaymıştır.

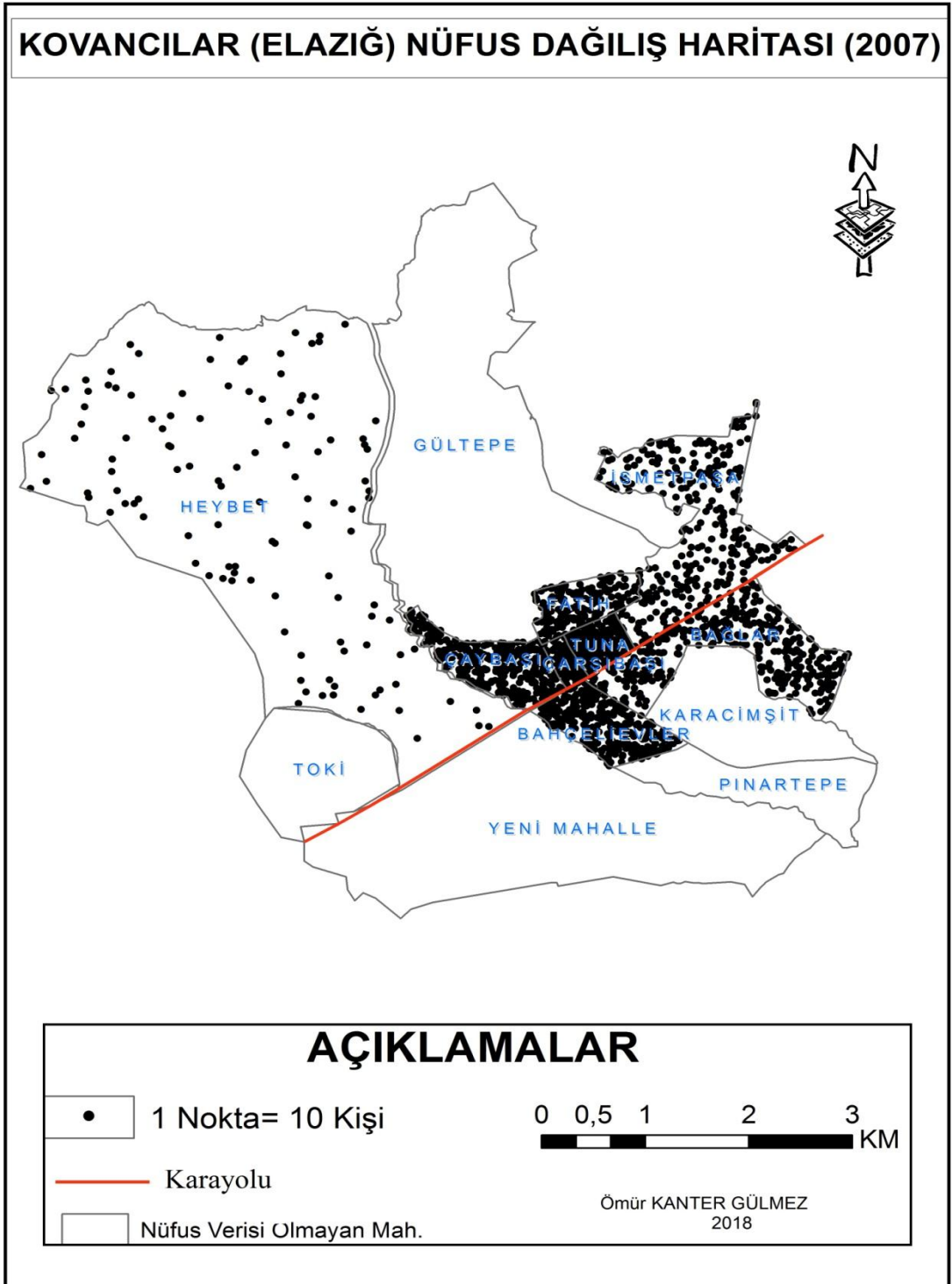
Kovancılar'da nüfusun dağılışında temel etken olarak ulaşım ve su kaynakları gösterilebilir. Bu nedenle çalışma sahasında su kaynaklarının fazla olduğu yerler ile nüfusun toplandığı yerler paralellik arz eder.

Harita 7.Kovancılar İlçesi'nin Nüfus Dağılış Haritası(1990)

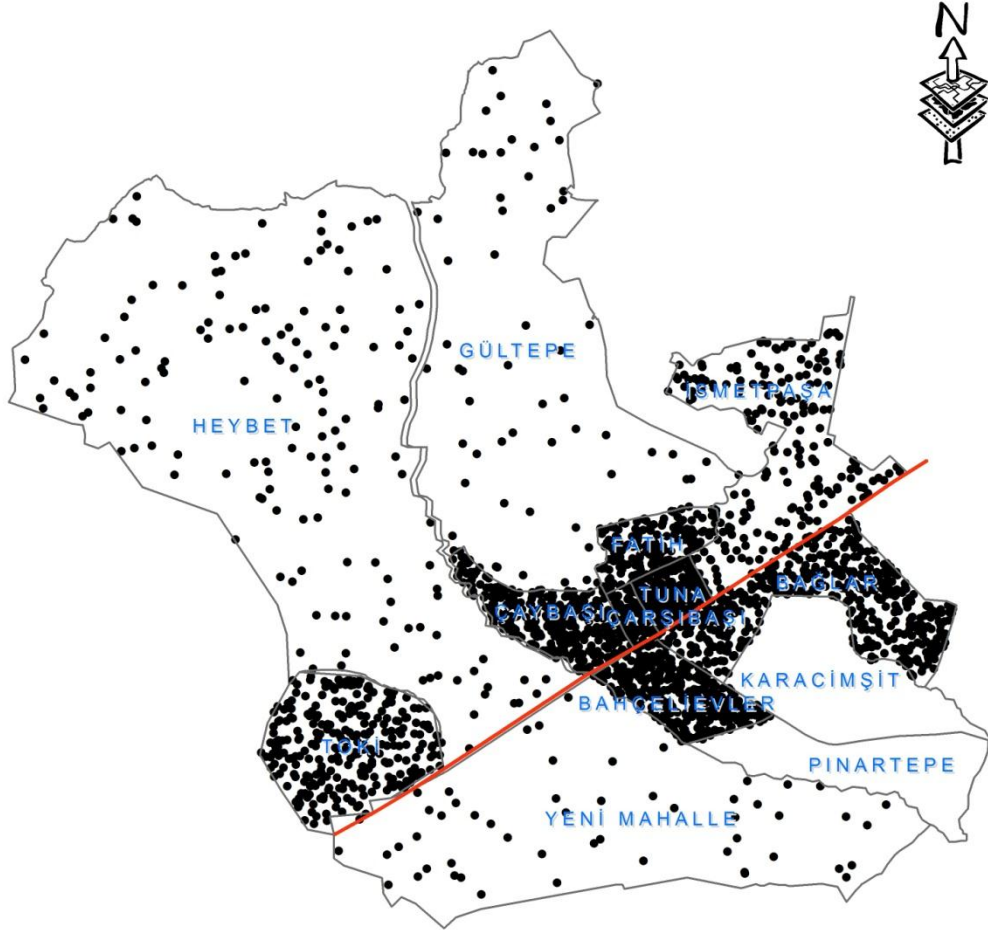

Harita 8.Kovancılar İlçesi'nin Nüfus Dağılışı Haritası(2016)

2007 ve 2018 Nüfus Dağılışı Haritalarına baktığımızda Nüfusun daha çok Elazığ-Bingöl Karayolu güzergahında yer alan mahallelerde yoğunlaştığını görmekteyiz. 2007 yılı Nüfus Dağılışı Haritasında Karayolunun kuzeybatısında yer alan Heybet Mahallesinin seyrek nüfuslu olduğunu görmekteyiz. 2018 Yılında Karayolu boyunca yer alan mahalleler yoğun nüfuslu iken karayolundan uzaklaştıkça seyrek nüfuslanma görülmektedir.

KOVANCILAR (ELAĞIĞ) NÜFUS DAĞILIŞ HARİTASI (2018)

AÇIKLAMALAR

• 1 Nokta= 10 Kişi

— Karayolu

□ Nüfus Verisi Olmayan Mah.

0 0,5 1 2 3 KM

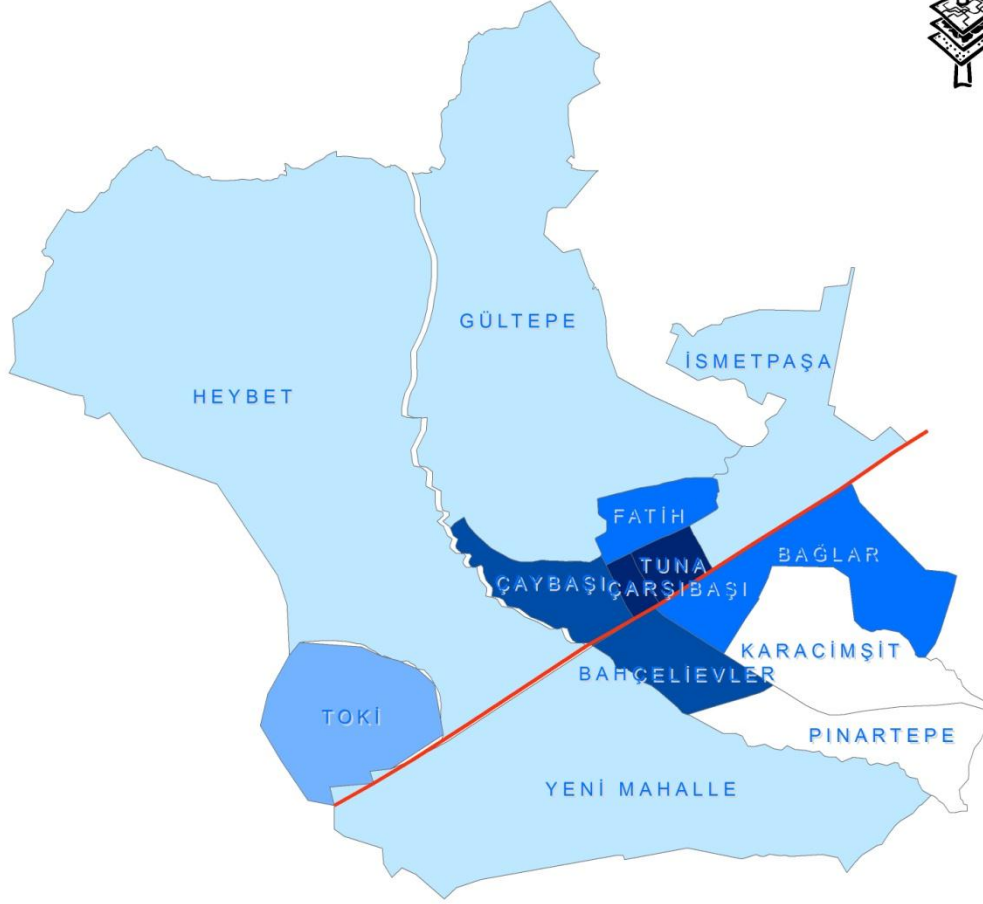
Ömür KANTER GÜLMEZ
2018

3.7. Nüfus Yoğunlukları

3.7.1. Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Nüfus yoğunluğu, insan ile alan ilişkisini yansıtan, nüfusun mekânsal dağılımında, doğal ve beşerî pek çok faktörün oynadığı rolü aksettirmeye çalışan bir kavramdır. Yoğunluk, nüfusta sıklaşma derecesidir. Belli bir alanda yaşayanların sıklaşması, insanların birbirine yakın olma düzeyi; sosyal ve ekonomik zenginliklerin mekânsal dağılımının bir sonucudur. Nüfus yoğunluğu, aynı zamanda nüfusun çevre üzerindeki baskısını ölçebileceğimiz bir ölçüt özelliği de taşımaktadır. Ancak, nüfus yoğunluğu kavramları, tam anlamıyla hedeflediği gibi insan ile yeryüzü arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerden yola çıkarak, çeşitli ülke ve bölgelerin oldukça karmaşık demografik, sosyal ve ekonomik durumlarını gözler önüne serebilecek yetenekte değildir. Bu kavramların önem veya gerçeğe yakınlık derecesi değişmekle birlikte, nüfus çalışmalarında bir başlangıç noktası ve araç olarak kabul edilmeleri gerekir (Özgür, 2011: 87)

KOVANCILAR(ELAZIĞ)NÜFUS YOĞUNLUK HARİTASI(2018)

AÇIKLAMALAR

Mahalle Sayısı Nüfus Yoğ.

4	0-1500
1	1501-3000
2	3001-4500
2	4501-6000
2	6001

0 0,5 1 2 3 KM

Nüfus verisi olmayan mah.

Karayolu

Ömür KANTER GÜLMEZ
2018

Tablo 16.Kovancılar İlçesi'nin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Yerleşim Yerleri	Arazi(km²)	1990		2016	
		Nüfus	A.Y.N	Nüfus	A.Y.N
Merkez	21	10269	489	23331	1111
Akmezra	8	485	60	206	10
Aşağıdemirci	13	141	11	14	1
Aşağıkanatlı	6	43	7	12	2
Aşağıköse	7	210	30	90	13
Aşağımirahmet	27	668	25	245	9
Avlağı	12	453	14	247	21
Bağgülü	17	331	5	66	4
Bayramyazı	9	492	55	259	29
Beşpınar	13	140	11	129	10
Bilalköy	9	169	19	29	3
Çakırkaş	21	2,133	102	1375	65
Çatakbaşı	22	183	6	87	4
Çaybağı	19	399	7	110	6
Çelebi	22	246	6	134	6
Çiftlikköy	6	67	11	25	4
Değirmentası	6	191	10	21	4
Demirci	5	376	75	120	24
Durmuşlar	8	156	20	31	4
Ekinbağı	6	188	33	126	21
Ekinözü	29	1,066	37	936	32
Fahribey	17	305	10	102	6
Fahribeymezrası	5	131	12	84	7
Gedikyurt	12	1,046	87	519	43
Göçmezler	6	129	21	22	4
Gökçedal	12	218	11	87	7
Gözecik	6	149	25	67	11
Gülçatı	13	497	35	322	25
Hacımekke	15	201	7	80	5
Hacışam	8	205	17	115	14
İğdeli	5	154	24	101	20
İsamezrası	16	264	17	22	1
Kaçar	12	151	9	98	8
Karabörk	11	94	9	24	2
Karaman	21	263	13	175	8
Karasungur	26	622	24	312	12
Karıncaköy	7	358	37	485	69
Kavakköy	14	498	36	196	14

Kaynak DİE Genel Sayımı, TÜİK ADNKS Kayıtları

Tablo 17. Kovancılar İlçesi'nin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

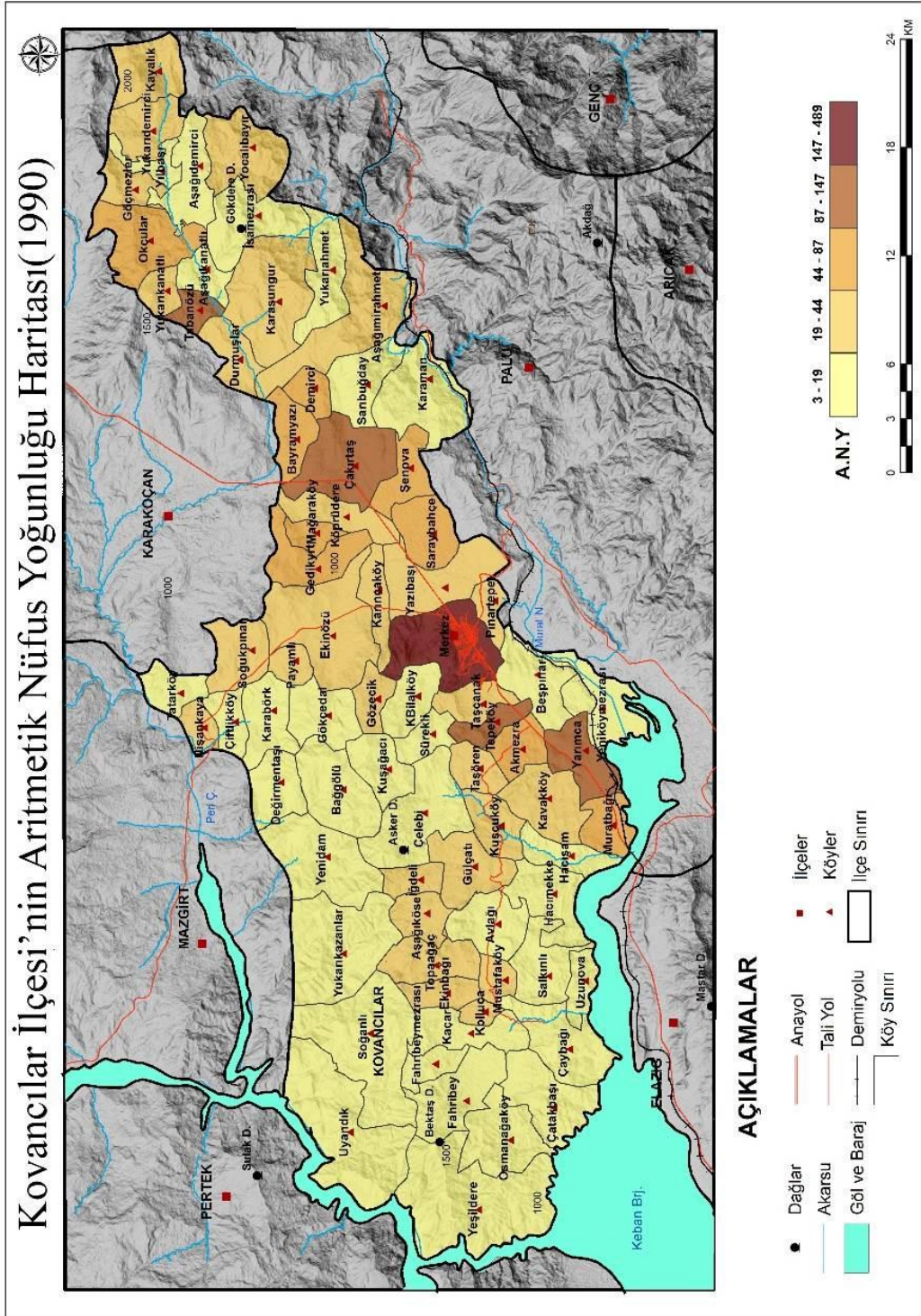
Yerleşim Yerleri	Arazi(km ²)	1990		2016	
		Nüfus	A.Y.N	Nüfus	A.Y.N
Kayalık	13	344	26	84	6
Kolluca	3	129	27	69	23
Köprüdere	10	389	39	293	29
Kuşağacı	10	131	8	67	7
Kuşçuköy	9	278	44	311	35
Mağaraköy	4	197	49	120	30
Muratbağı	9	626	70	334	37
Mustafaköy	4	296	25	92	23
Nişankaya	5	152	30	100	20
Okçular	18	1085	60	681	38
Osmanağaköy	28	79	4	81	3
Payamlı	4	177	44	72	18
Pınartepe	5	101	20	75	15
Salkımlı	12	197	4	43	4
Saraybahçe	11	862	78	571	52
Sarıbuğday	12	146	12	107	9
Soğanlı	23	208	4	64	3
Soğukpınar	11	257	23	147	13
Sürekli	6	189	9	43	7
Şenova	9	558	62	442	49
Tabanözü	4	502	125	139	35
Taşçanak	7	145	21	37	5
Taşören	7	369	36	206	29
Tatarköy	7	64	9	18	3
Tepebağı	5	735	147	460	92
Topaağaç	11	471	32	304	28
Uzunova	8	78	8	50	6
Yarımca	14	1851	132	1211	87
Yazıbaşı	18	684	38	827	46
Yenidam	16	287	3	11	1
Yeniköymezrası	15	177	12	300	20
Yılbaşı	5	90	18	31	6
Yoncalıbayır	17	418	25	145	9
Yukarıdemirci	11	238	22	73	7
Yukarıkanathı	5	307	31	70	14
Yukarıkazanlar	20	91	3	53	3
Yukarıahmet	13	133	4	38	3

Kaynak DİE Genel Sayımı, TÜİK ADNKS Kayıtları

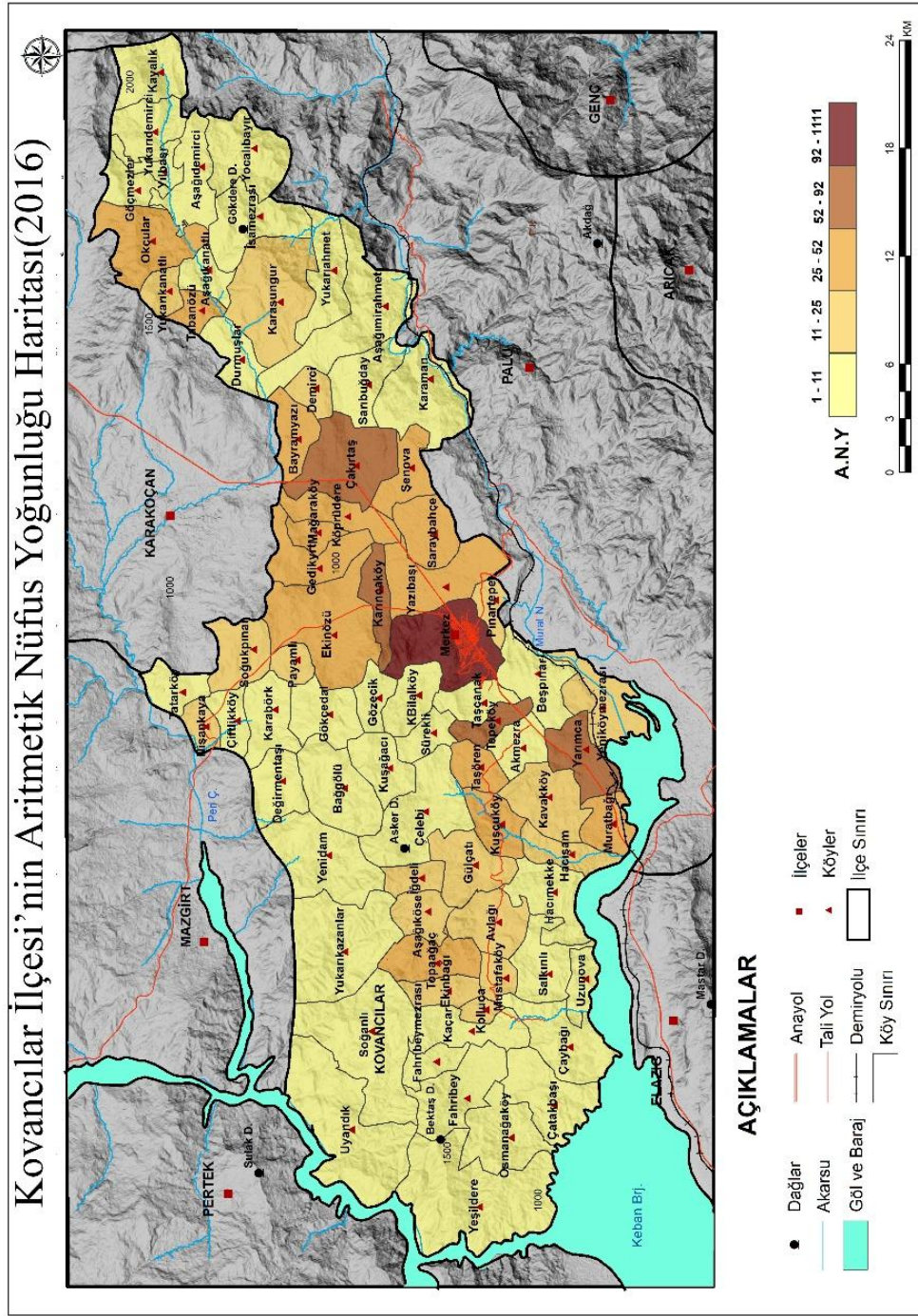
Nüfusun sahada dağılışıını açıklamada kullanılan formüllerden biri olan aritmetik nüfus yoğunluğu birim alana düşen ortalama insan sayısını vermektedir. 1990 yılında havzada km^2 'ye ortalama 42,96 kişi düşmektedir. Bu sayım yılında sahada yer alan yaklaşık 80 yerleşmeden Kovancılar en yüksek aritmetik nüfus yoğunluğuna(489) sahiptir.

Yoğunluğun fazla olduğu alanlar ilçe merkezi ve çevresidir. Buradaki topografik şartların ziraata uygun olması ve ulaşım açısından elverişli bir ortamda bulunması bu durumun ortaya çıkmasında belirleyici olmuştur (Bkz. Tablo 15,16,17).

2016 yılında sahada bir durağanlık söz konusudur. Çalışma alanı genelinde nüfus yoğunluğu 1990 sayım yılını geçmiş ve artarak 44,6 olarak gerçekleşmiştir. Nüfus yoğunluğu yine diğer yıllarda olduğu gibi Kovancılar ilçe merkezidir(1111). (Bkz.Tablo 16,17).

Harita 9.Kovancılar İlçesi'nin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Haritası(1990)

Harita 10.Kovancılar İlçesi'nin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Haritası (2016)

3.7.2. Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu

Demografik taşıma kapasitesinin önemli göstergelerinden biri olan fizyolojik nüfus yoğunluğu, iktisadi olarak katkı sağlayan alanların orada yaşayan toplam nüfusa oranını vermektedir. Nüfusun mekândaki dağılımını anlamada ayrıca önemli göstergelerden biridir.

Aritmetik nüfus yoğunluğunun eksiklerini gidermek amacıyla hesaplanan fizyolojik nüfus yoğunluğunda; toplam nüfus, toplam ekili-dikili araziye ve ekonomik olarak kullanılan diğer arazilere bölünmesiyle elde edilir. Araştırma sahasındaki hayvancılık ahır hayvancılığı şeklinde yapıldığından yani meralar kullanılmadığından ve var olan ormanlık arazi koruma altında olduğundan kullanılmaması sebebiyle dâhil edilmemiştir. Sonuçta sahada ortalama fizyolojik nüfus yoğunluğu 1990’da, 62,9 iken 2016’da 65,3’e çıkmıştır (Bkz.Tablo 18).

1980 yılı itibariyle fizyolojik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu alanlar tarım alanlarının topografyanın etkisiyle sınırlı olduğu alanlara genelde tekabül etmektedir. 1980 yılında ortalama fizyolojik yoğunluk, 62,9’dur. Fizyolojik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu yerleşim yerleri sırasıyla Kovancılar (2567), Şenova (279), Çakırkaş (267)’dir. (Bkz. Tablo 18).

2016 yılına gelindiğindeyse yerleşim yerlerinin tamamına yakınında fizyolojik nüfus yoğunluğu artışı yaşanmıştır. 2016 yılının en fazla nüfus yoğunluğuna sahip yerleşmesi Kovancılar İlçe Merkezi’dir(5832)(Bkz. Tablo18).

Tablo 18.Kovancılar İlçesi'nin Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu

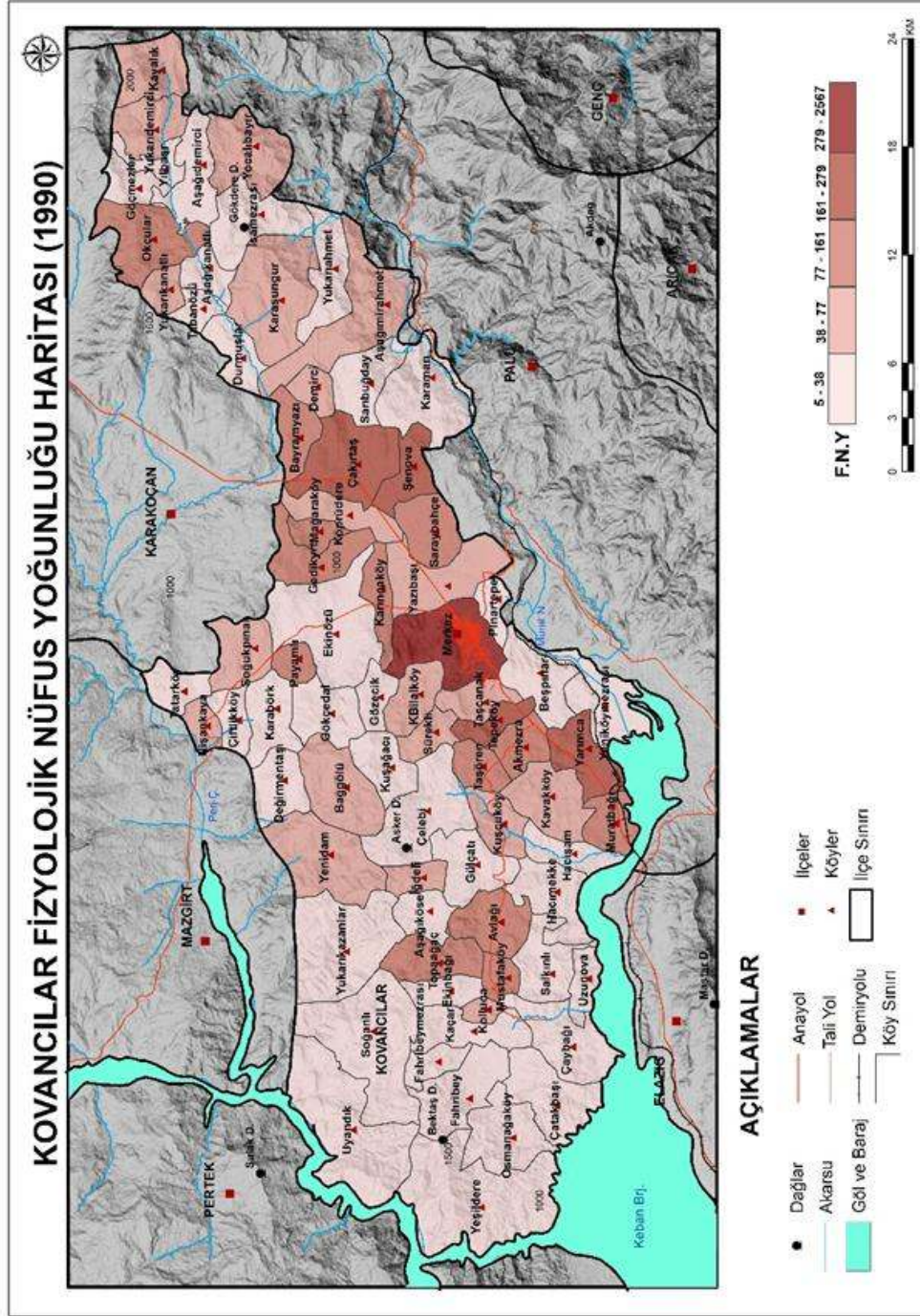
Yerleşim Yerleri	Arazi(km ²)	1990		2016	
		Nüfus	F.Y.N	Nüfus	F.Y.N
Merkez	4	10269	2567	23331	5832
Akmezra	3	485	161	206	69
Aşağıdemirci	6	141	23	14	2
Aşağıkanatlı	2	43	21	12	6
Aşağıköse	3	210	15	90	30
Aşağımirahmet	14	668	70	245	17
Avlağı	5	453	91	247	49
Bağgülü	7	331	47	66	9
Bayramyazı	4	492	123	259	65
Beşpınar	6	140	23	129	21
Bilalköy	4	169	42	29	7
Çakırkaş	8	2.133	267	1375	172
Çatakbaşı	22	183	8	87	4
Çaybağı	19	399	21	110	6
Çelebi	22	246	12	134	6
Çiftlikköy	6	67	11	25	4
Değirmentaşı	6	191	32	21	4
Demirci	5	376	75	120	24
Durmuşlar	8	156	19	31	4
Ekinbağı	6	188	31	126	21
Ekinözü	29	1.066	37	936	32
Fahribey	17	305	18	102	6
Fahribeymezrası	5	131	26	84	17
Gedikyurt	12	1.046	87	519	43
Göçmezler	6	129	21	22	4
Gökçedal	12	218	18	87	7
Gözecik	6	149	25	67	11
Gülçatı	13	497	38	322	25
Hacımekke	15	201	13	80	5
Hacışam	8	205	26	115	14
İğdeli	2	154	77	101	50
İsamezrası	7	264	38	22	3
Kaçar	5	151	30	98	20
Karabörk	4	94	23	24	6
Karaman	12	263	22	175	15
Karasungur	14	622	44	312	22
Karıncaköy	4	358	89	485	121
Kavakköy	8	498	62	196	24

Kaynak: DİE Genel Sayımı, TÜİK ADNKS Kayıtları

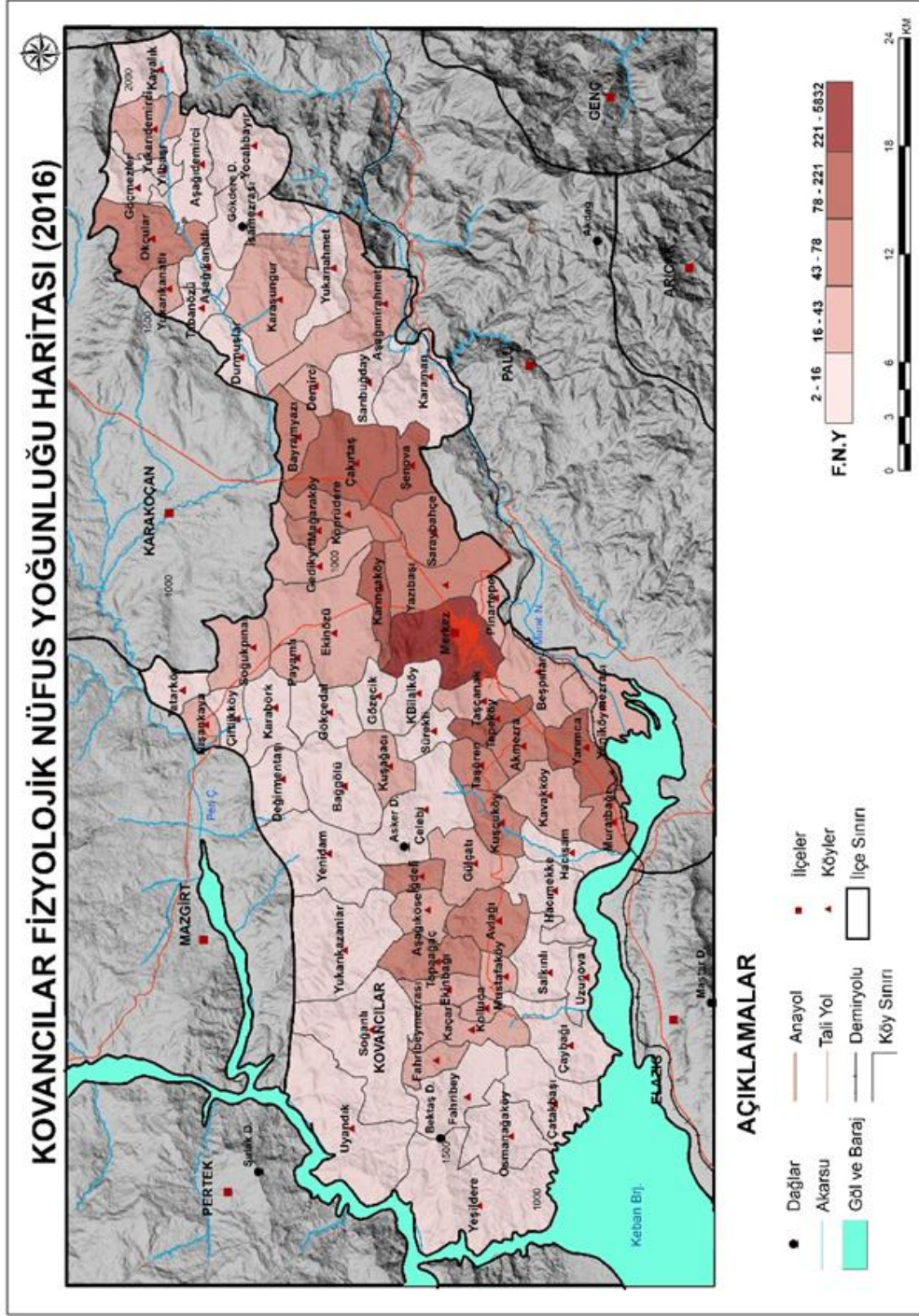
Tablo 19. Kovancılar İlçesi'nin Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu (2016)

Yerleşim Yerleri	Arazi(km ²)	1990		2016	
		Nüfus	F.Y.N	Nüfus	F.Y.N
Kayalık	7	344	49	84	12
Kolluca	2	129	64	69	34
Köprüdere	6	389	65	293	49
Kuşağacı	4	131	33	67	17
Kuşçuköy	4	278	69	311	78
Mağaraköy	2	197	98	120	60
Muratbağı	5	626	125	334	67
Mustafaköy	3	296	99	92	31
Nişankaya	3	152	51	100	33
Okçular	9	1085	121	681	76
Osmanağaköy	15	79	5	81	5
Payamlı	2	177	88	72	36
Pınartepe	3	101	34	75	25
Salkımlı	8	197	25	43	5
Saraybahçe	9	862	96	571	63
Sarıbuğday	14	146	10	107	8
Soğanlı	12	208	17	64	5
Soğukpınar	6	257	43	147	24
Sürekli	4	189	47	43	11
Şenova	2	558	279	442	221
Tabanözü	43	502	12	139	3
Taşçanak	2	145	72	37	18
Taşören	3	369	123	206	69
Tatarköy	4	64	16	18	4
Tepebağı	3	735	245	460	153
Topaağaç	5	471	94	304	61
Uzunova	6	78	13	50	8
Yarımca	10	1851	185	1211	121
Yazıbaşı	11	684	62	827	75
Yenidam	8	287	73	11	2
Yeniköymezrası	7	177	25	300	43
Yılbaşı	3	90	30	31	10
Yoncalıbayır	9	418	46	145	16
Yukarıdemirci	4	238	59	73	18
Yukarıkanatlı	4	307	77	70	17
Yukarıkazanlar	13	91	7	53	4
Yukarıahmet	7	133	19	38	5

Kaynak: DİE Genel Sayımı, TÜİK ADNKS Kayıtları

Harita 11.Kovancılar İlçesi'nin Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu Haritası(1990)

Harita 12. Kovancılar İlçesi'nin Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu Haritası(2016)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kovancılar İlçesi, Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat bölümünde ve Elazığ İl sınırları içinde yer almaktadır. Çalışma sahasımızı oluşturan Kovancılar İlçesi, Kovancılar Ovası'nın güneybatısında kurulmuştur.

Kovancılar Şehri ve yakın çevresi, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki Kovancılar fay zonu üzerinde yer almaktadır. Kovancılar, her yüz yılda bir yıkıcı bir depremle karşı karşıya kalmaktadır. Deprem riski en az olan yerler genellikle dağ etekleridir. Yerleşmeler ve bunların gelecekteki gelişimi ile şehirlerin yapısını, yerleşme için en uygun sahaların seçimini jeomorfolojik faktörler önemli ölçüde etkiler. Bu manada Kovancılar Şehri'nin bir ovada kurulmuş olması önem arz eder.

Genel olarak Doğu Anadolu Bölgesi içerisinde Kovancılar Şehri'nin iklimi daha yumuşak bir karakter sergilemektedir. Bu da şehirde başta tarım olmak üzere birçok ekonomik etkinliğin yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. Kovancılar'da tarım yüksek oranda iklimin etkisi altındadır. Özellikle bahar aylarında yaşanan don olayları yıllara göre tarımsal üretimde dalgalanmalara neden olmakta ve üretimi olumsuz etkilemektedir.

Kovancılar'da yerleşme ve nüfuslanma seyri, ilk olarak 1935 yılında 300 haneden oluşan göçmen ailelerin Tuna ve Çaybaşı mahallerine yerleştirilmeleriyle başlamıştır. 1951 yılında Elazığ-Bingöl karayolunun Kovancılar'dan geçmesi, Kovancılar'ın sosyo-ekonomik yapısında değişimler meydana getirmiştir. Kurulduğu dönemde yoğun zirai faaliyetleriyle kırsal yerleşme özelliği gösteren Kovancılar, ulaşım fonksiyonunun sahaya etkisiyle birlikte ticaret, sanayi ve hizmet alanlarında gelişme göstermeye başlamış ve zamanla şehrsel bir karakter kazanmıştır. 1967'de belediye teşkilatı kurulmuştur. 1988'de idari birimde meydana gelen değişimle ilçe statüsü kazanan Kovancılar, göç alamaya devam etmiştir. Ulaşım fonksiyonun sağladığı avantajla kısa sürede gelişme gösteren Kovancılar, çevresindeki yerleşmeler açısından bir çekim merkezi olmuştur.

Araştırma sahasında, nüfusun dağılışını belirleyen doğal ve beşeri faktörlerin etkisiyle Elazığ- Bingöl karayoluna yakın olan ve arazinin yerleşime uygun olduğu her yaş grubunda çok sayıda kişinin bulunduğu yerleşmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Nüfus daha çok yerleşmeye uygun, az eğimli tarım arazilerinin olduğu, su kaynaklarının

yeterli olduğu ova, vadi ve plato sahalarında toplanmıştır. Ovanın kuzeyinde ise nüfus buradaki yer şekillerine bağılı olarak daha çok vadi içlerinde ve buradaki yamaçlarda yoğunlaşmaktadır. Nüfus Yoğunluğunun fazla olduğu alanlar ilçe merkezi ve çevresidir. Buradaki topografik şartların ziraata uygun olması ve ulaşım açısından elverişli bir ortamda bulunması bu durumun ortaya çıkmasında belirleyici olmuştur.

Şehir zaman içerisinde hızlı bir gelişim göstermiş, doğu-batı istikametinde özellikle batı yönünde yayılış göstermiştir.Şehrin kurulduğu alanın jeomorfolojik özellikleri mekânsal olarak şehrin kuzey-güney yönünde gelişmesini zorunlu kılmıştır.

Kovancılar Şehri, tarım, hayvancılık, ticaret ve sanayi sektöründe gelişen bir şehirdir. Şehrin gelişmesine paralel biriken sermaye gücü çekici bir özellik arz etmekte ve yakın çevreden göç almasına neden olmaktadır.

Ulaşım sistemlerinin gelişmişliği ile kalkınma arasında doğru bir orantı söz konusudur. Kovancılar, kuruluş yılı itibariyle ticaret yollarının güzergâhında yer almış bir şehirdir. Çevresine göre daha sade yer şekli özelliklerine sahip olması ve yine ova olması münasebetiyle tarımsal potansiyelinin yüksek olması ulaşım ağının da gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Sanayinin kentsel gelişim üzerine doğrudan etkisi olmaktadır. İstihdam, şehir merkezlerinde kır nüfus için çekici bir faktördür. Kovancılar şehir merkezinde sanayinin gelişimi ile kentin mekânsal gelişimi arasında da doğru orantı olduğu görülmektedir. Kovancılar'da organize sanayi bölgelerinin kuruluşu ile şehir batıya kaymaya başlamıştır. Ancak yeni imar planları incelendiğinde yerleşime yeni açılan alanların da şehrin batısında olduğu görülmektedir. Bu durum beraberinde sanayi alanlarının zamanla şehir merkezlerine yaklaşması ve hatta yerleşim alanlarının içinde kalması riskini de taşımaktadır. Yerel yönetimler tarafından geliştirilecek imar planlarında bu durumun üzerinde özellikle durulmalı ve konut alanları ile sanayi alanlarının gelecekteki mekânsal dağılışı önceden planlanmalıdır.

Kovancılar Şehri coğrafi özellikleri itibariyle çevresine göre birçok avantajı bünyesinde bulundurmaktadır. Bu avantajların fırsata çevrilmesi her şeyden önce yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile gerçekleştirilecek projelerle mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akkan, E., (1972)** “Elâzığ ve Keban Barajı Çevresinde Coğrafya Araştırmaları”, A. Ü. DTCF., Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı: 5-6, s: 175-215, Ankara.
- Akkan, E., (1990)**, "Fırat Havzası Barajları ve Çevreye Etkileri." F.Ü. Coğrafya Sempozyumu, s:l, Elâzığ.
- Arslantaş, Y. (2008)**, “Paleolitik Çağ’da Elazığ Yöresi” Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 18, S. 2, s.367-377, Elazığ.
- Arslantaş, Y. (2008)**, “Tarih Öncesi Dönemlerde Elazığ Yöresinin Çevre Bölgelerle İlişkileri”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, C.7, S.24, s.383-393.
- Aslan, S.(2010)**, “Kovancılar’ın Sosyal Yapısı“ İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Bilim Dalı(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul
- Atalay, İ., 1989**, “Türkiye’de Kır Yerleşmelerinin Arazi Degradasyonu Üzerindeki Etkileri”, AKDTYK Cogr. Arast., S: 1, s:91–102, Ankara.
- Boyras,Zeki ,2016** “ Kuruluş Yeri Gelişimi ve Fonksiyon Özellikleri Bakımından Yeni Halfeti Şanlıurfa ,” *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks*, vol. 8, no. 1, pp. 87–113, Apr.
- Boyras,Zeki, 2007** “Erzin in Kuruluşu Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri,” AKÜ Sos Bil Dergsi. S:151-175,Erzin.
- Boyras Z, Çitçi,MD, 2005** “Kuruluş Gelişme ve Şehirsel Fonksiyonları Açısından Gürün,” Doğu Coğrafya Dergsi. S:95-120, Gürün.
- Çelik, S., 2001**, Elâzığ Merkez ilçesinin Beşeri ve iktisadi Coğrafyası, Fırat Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Elâzığ.
- Çetindağ, B., 1985.** Palu-Kovancılar(Elazığ) Dolayının Hidroloji İnclemesi(yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Darkot, B., 1943** "Türkiye'nin Bölgeleri Arasında Yukarı Fırat Bölgesi." III. Üniversite Haftası, Elâzığ, İ.Ü.Yay. No:l965, s.255–268, İstanbul.

- Darkot, B., 1954**, "Türkiye'de Nüfus Hareketleri", _ Ü. Cog. Enst. Derg., C:3, S: 5–6, s.:3–22, İstanbul.
- Doğanay, H., (1994)**. Türkiye Beşerî Coğrafyası. Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- Doğanay H., Koca H., (1998)**, “Ulaşımın Yerleşmeye Etkilerine İki Tipik Örnek: Fevzipaşa ve Nurdağı Kasabaları” Türk Coğ. Der., S.33, s.1-24, İstanbul.
- Göney, S., (1984)**. Şehir Coğrafyası. Acar Matbacılık Tesisleri, cilt 1, İstanbul.
- Hayli, S., 1990**, “Cip ve Poyraz Köylerinde (Elâzığ) Nüfus, Yerleşme, ve Ziraat”, F.Ü. Sos. Bil. Enst (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elâzığ.
- Hoşgören, M., Y., (2010)**. Jeomorfoloji’nin Ana Çizgileri. Çantay Kitabevi, İstanbul
- Örskaya, İ.,1991**. Kovancılar Ovası’nda Nüfus, Yerleşme ve Ekonomi,. Fırat Üniversitesi, Sos. Bil. Enst.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi),.Elazığ.
- Özdal, B., (2010)**, Elazığ Şehrinin Eğitim Fonksiyonu, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.
- Özçaglar, A., 1997**, Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler, A.Ü.D.T.C.F., Ekol Yayınevi, Ankara.
- Özdemir, M.A., Ve Tonbul, S., (1996)**, “Kömürhan Boğazı (Malatya-Elazığ)”, Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Derg. C.8, S.1, s. 239-261, Elazığ.
- Özgür, E. M., (2010)-1**, Nüfusun Coğrafi Analizi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü Ders Notları, Ankara.
- Sandal,E.K., Gürbüz, M., 2003**. Mersin Şehrinin Mekansal Gelişimi Ve Çevresindeki Tarım Alanlarının Amaç Dışı Kullanımı, Coğrafi Bilimler Dergisi, 1(1),117-130.
- Sergün, Ü., 1977**, "Türkiye'de Nüfus Artışı ve Sorunları", İ. Ü. Cog. Enst. Derg. S: 20-21, s.211-222, İstanbul.
- Siler, M.,(2009)**, “Büyük Çay Havzası’nın (Elazığ Batısı) Genel ve Uygulamalı Jeomorfolojisi”, Fırat Üniv., Sosyal Bilimler Enst. Coğ. Ana Bilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.
- Tolun-Denker B., (1976)**. Şehir içi Arazi Kullanılışı. İstanbul ÜniversitesiEdebiyat Fakültesi Yayınları No:2054, İstanbul.
- Tolun-Denker, B., (1977)**. Yerleşme Coğrafyası-Kır yerleşmeleri. İstanbul Üniversitesi

Yayınları. No:2275, İstanbul.

Tunçdilek, N., (1967). Türkiye’de İskan Coğrafyası-Kır İskanı. İstanbul Matbaası, İstanbul.

Tunçdilek, N., (1985). Türkiye’de Reliyef Şekilleri ve Arazi Kullanımı. İstanbul Üniversitesi Yayınları No:3279, İstanbul.

Tunçdilek, N., (1986). Türkiye’de Yerleşmenin Evrimi. İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1840, İstanbul.

Tümertekin, E., 1969, Sanayi Coğrafyası, _ . Ü. Cogr. Enst. Yay. No:22

Tümertekin, E., (1973). Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonları. İstanbul Üniversitesi Yayınları. No: 1840, İstanbul.

Tümertekin, E., Özgüç, N., (2014). Beşeri Coğrafya. Çantay kitabevi, Ankara.

Yiğit, A., 1990, "Hazar Gölü Havzasına Yerleşme Tipleri." Cilt:4, Sayı: 2,s: 271–291, Elâzığ.

Yiğit, A., 1994, “Sivrice-Maden Yöresinin Mevzii Coğrafyası”. F.Ü. Sos. Bil. Enst. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elâzığ.

Yiğit, A. , Hayli, S., Karakaş, E. , 1995, "Doğu Anadolu Bölgesindeki _1 ve İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Özellikleri", F.Ü. Sosyal Bil. Der. , C: 7, S: 1-2,s.345-363, Elâzığ.

Diğer Eserler

Arazi Kullanım Verileri (2010), Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ankara.

Elâzığ Valiliği İl Brifing Raporu (2001)

Elâzığ Çevre Durum Raporu (2011).

Elâzığ İl Arazi Varlığı Arazilerin Tarımsal Kullanma Uygunluğu (1996), T.C. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

DİE-Genel Nüfus Sayımları (1935-2000).

TÜİK-ADNKS Sonuçları, (2007-2016).

Kovancılar Belediyesi İmar Revizyon Planı(2017)

İnternet Siteleri

<http://aris.ormansu.gov.tr/crn/> Son Erişim Tarihi 02.01.18

<http://scholar.google.com.tr/> Son Erişim Tarihi 02.01.18

<http://tuik.gov.tr/> Son Erişim Tarihi 02.01.18

<http://uvt.ulakbim.gov.tr/> Son Erişim Tarihi 02.01.18

<http://wowturkey.com/> Son Erişim Tarihi 02.01.18

<http://www.haritatr.com/> Son Erişim Tarihi 02.01.18

<https://tez.vok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> Son Erişim Tarihi 02.01.18

<http://nisanyanmap.com/> Son Erişim Tarihi 02.01.18

<http://www.elazig.bel.tr/> Son Erişim Tarihi 02.01.18

<http://www.elazig.gov.tr/> Son Erişim Tarihi 02.01.18

<http://www.kovancilar.gov.tr/> Son Erişim Tarihi 02.01.18

<http://geodata.cob.gov.tr/geodata/index.aspx> Son Erişim Tarihi 02.01.18

<http://www.tarim.gov.tr/> Son Erişim Tarihi 02.01.18

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Ömür KANTER GÜLMEZ
Öğrenci Numarası	111202103
Enstitü Anabilim Dalı	COĞRAFYA
Programı	BÖLGESEL COĞRAFYA
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	PROF.DR. ZEKİ BOYRAZ
Tez Başlığı (Türkçe)	KOVANCILARDA KENTSEL GELİŞİM

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 100 sayfalık kısmına ilişkin, 01/08/2019. tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 16 dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

PROF. DR. ZEKİ BOYRAZ
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

PROF. DR. SADETTİN TONBUL
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ile birlikte enstitüye teslim edilir.

İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

ÖZGEÇMİŞ

1985 yılında Elazığ'da doğdum. İlk, orta ve lise öğrenimimi Elazığ'da tamamladım. 2003 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliğini kazandım. 2007 yılında lisans eğitimimi tamamladım. 2011 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı'nda yüksek lisansa başladım. Özel bir eğitim kurumunda sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapmaktayım.

